Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 209 (20. 476) • 1989 йил 10 сентябрь, якшанба • Баҳоси 3 тийин.

КОСМОСДАГИ ВАХТАДА

Учишни бошқариш маркази, 9 сентябрь. (ТАСС). Александр Викторенко билан Александр Серебров «Мир» орбитал комплекси ичида икки кундан бери ишламоқдалар.

Космонавтлар комплексни одам бошқарадиган учиш режимига кўчириш юзасидан режалаштирилган ишларни давом эттирмоқдалар.

Экипаж билан радио орқали ўтказилган суҳбатга ва телеметрия ахборотлари маълумотларига қараганда, одам бошқарадиган «Мир» комплекси нормал учмоқда. Александр Викторенко билан Александр Серебровнинг кайфияти яхши.

КУЗНИНГ ҲАР БИР КУНИ ҒАНИМАТ

«ЗАНГОРИ КЕМА»ЛАР ИШ БОШЛАДИ

Бугун Боғот районидаги «Боғот» совхози далаларида Хоразм областида биринчи бўлиб пахта териш машиналари иш бошлади. Хўжалик бундай имкониятга ғўзаларни машинабоп қилиб ўстирганлиги, дефолиацияни ўз вақтида ўтказганлиги туфайли эришди.

Ҳар бир ишнинг ўз устаси бўлади. Механизаторлар Жаббор Тоҳиров ва Қаландар Ҳамроевлар ўз касбининг моҳир эгалари, пешқадам дала дарғалари сифатида элга танилган. Шу боис бу йилги теримни бошлаб бериш уларнинг зиммасига юклатилди. Механизаторлар ҳам чакки меҳнат қилишмади. Ҳар бири 7—8 тоннадан ҳирмон уйди.

А. ҚОРЖОВОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

СУРХОНДАРЁ. Термиз районидаги «Гулбаҳор» совхози механизаторлари ғўзанинг баргини тўкишда Ғарбий Германияда ишлаб чиқарилган, инсон ва атроф-муҳитга кам таъсирли янги «Дропп» дефолиантидан фойдаланмоқдалар. Бугунги кунда далаларда 7 та агрегат ишламоқда. Уларнинг ҳар бири кунига 15 гектаргача майдонга ишлов бермоқда.

Суратларда. 1. Механизаторлар Ж. Очилдиев ва Ш. Омоновлар дефолиацияни биринчи бўлиб бошладилар. 2. Ғўза баргини сунъий тўктириш.

И. ХЎЖАЕВ суратлари (ЎзТАГ).

• *«Совет Ўзбекистони» пахта штаби йўқламаси*

Терим тақдири техникага боғлиқ

Қўриқ Сирдарё областининг бир қатор хўжаликлари ғўза баргини сунъий тўктиришга сентябрь ойининг дастлабки кунлариданоқ киришдилар. Ильич, Пахтакор, Зомин районларида бу иш айниқса пухта тайёргарлик билан бошланди. Октябрь, Боёвут, Зомин районларида ўтказилган кўргазмали семинарлар самараси бугунги ишнинг боришида сезилиб турибди.

Аммо айни дефолиацияни ёппасига бошлаш арафасида ғўза баргини тўктиришда қўлланиладиган аппаратларнинг етишмаслиги ёки носозлиги қолларини нима билан изоҳлаш мумкин? Оқолтин райони хўжаликларида бундай аппаратлар керагидан 40 та, Гулистонда 35 та, Сирдарё районида 29 та кам. Ворошилов ва Мирзачўл районларида эса 16 тадан «Андижанец» аппарати мавжуд, аммо уларнинг тенг ярми мавсумга тайёрланмаган. Гулистон, Жиззах, Дўстлик районларида хорижданкелтирилган қимматбаҳо препаратдан фойдаланиш имконияти бой берилди.

Мирзачўл райони пахтакорлари бу йил жами етиштириладиган 49 минг тонна «оқ олтин» нинг 35 минг 500 тоннасини машиналарда териб олишни режалаштирган. Кўриниб турибдики, вазифа ҳар қачонгидан улкан. Самарали меҳнат эвазига пахтазорларда яхшигина ҳосил етиштирилди. Деҳқонлар асосий майдонларда ғўзани машинабоп қилиб ўстиришга эришганлар. Аммо етиштирилган ҳосилни йиғиб-териб олишга ҳамма ерда ҳам пухта тараддуд кўриляпти, деб бўлмайди.

«Советская Россия» совхозининг марказий ремонт устахонасидаги қатор қилиб қўйилган пахта териш машиналари узоқдан қараган кишини кўзини қамаштиради. Агрегатларнинг ҳолати билан яқиндан танишсангиз, таъбингизни хира қилиши аниқ.

— Жами 83 та пахта териш машинасидан 74 таси теримга тахт, — дейди совхоз бош инженери Шоди Нуров ўз сўзларига ўзи ҳам ишонқирамай.

Мутахассис ҳамроҳлар билан ўша ремонтдан чиққан агрегатларни кўрсатишни илтимос қилдик. Буни қарангки, «мавсумга шай» деб маълумотда кўрсатилган терим агрегатларининг деярли ҳаммаси механик-ҳайдовчилар томонидан қайта ремонт қилинаётган экан. Механизаторлар билан суҳбатда кўпгина агрегатлар ҳалиям жиддий қаровга муҳтожлигини кўрдик.

— Шпиндель ва барабанлар носоз. Айрим деталлар ҳатто синиқ экан, — дейди механизатор Малик Ҳосилов хуноб бўлиб. — Дўстлик ремонт заводидан яқинда шу аҳволда келтиришди. Бу кўзбўямачиликнинг ўзи. Яхшиси, ўзимизга керакли эҳтиёт қисмларни етказиб беришганларида аллақачон сифатли ремонтдан чиқариб қўяр эдик.

Механизаторларнинг куйинганича бор экан. Район агросаноат бирлашмаси раисининг механизация бўйича ўринбосари Ержан Акимовдаги маълумотларга қараганда, йил бошида Дўстлик район механика заводига терим агрегатларининг 230 та аппарати топширилган. Шартнома бўйича ремонт ишлари биринчи августгача бажарилиши лозим эди. Аммо иш вақтида тугалланмади. Устига-устак, 64 аппаратни заводдан қайтариб олиб, Жиззах ремонт заводига топширишга мажбур бўлинди.

Механизатор Э. Менгилбеков ҳам ўзига бириктилган агрегат ремонтидаги бир талай камчиликларни кўрсатди. Ҳатто бункернинг устки қисми ремонтга муҳтож. Ахир бу каби юмушлар бевосита совхоз устахонасида амалга оширилиши керакку? Нега техника шу пайтгача қаровсиз турган?

«Ҳаммасига улгурамиз», дейди бош инженер бизни ишонтирмоқчи бўлиб. Лекин ремонтнинг яқин орада тугамаслиги аниқ. Ҳалигача 9 та агрегатда терим аппарати, 4 тасида двигатель йўқ. Агрегатларнинг ярмидан кўпи учун аккумуляторлар масаласи ҳал этилмаган. 60—70 фоизига эса еритгич жиҳозлари ўрнатилмаган. Хўжалик раҳбарлари мавсум масъулиятини ҳис этишмаётганга ўхшайдилар.

Қўшни Оқолтин ҳамда Октябрь районлари хўжаликларидаги аҳвол янада ташвишли. Сентябрь ойининг биринчи ўн кунлигига келиб оқолтинликлар 667 терим агрегатининг 568 тасини мавсумга тайёрлашди. Октябрь районида бу кўрсаткич 78,4 фоизни ташкил этади, холос. Кўрак териш, пахта тозалагич ва ортгич машиналари ремонти ҳақида ҳали ҳеч ким қайғурмаяпти.

Хуллас, ҳозир вазият ташвишланарли. Шундай экан, сирдарёликлар техника ремонтини қолган қисқа даврда сифатли амалга ошириш чора-тадбирларини кўрмоқлари керак. Акс ҳолда ҳосил қор-ёмғир остида қолади.

Б. САТТОРОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Қолган ишга қор ёғар

Ўн иккинчи беш йилликнинг тўртинчи йилида автоном республика пахтакорлари ва шоликорлари 360 минг тонна пахта, 300 минг тонна шоли тайёрлаш учун қизғин иш олиб бормоқдалар. Пахта, шоли ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ҳосил етиштиришда коллектив, бригада, звено, оила ва ижара пудратларининг аҳамияти катта бўляпти. Уларнинг муваффақиятларида техника муҳим роль ўйнамоқда. Шу туфайли кўпчилик коллектив, бригада, звено ва оила пудрати усулида ишлаётганлар етиштирилган ҳосилни фақат машиналар ёрдамида териб олишга аҳд қилганлар. Тўрткўл, Беруний, Амударё, Чимбой ва бошқа районлардаги қатор колхоз ва совхозлар пахта териш машиналари ва теримда қатнашадиган бошқа техникаларни аллақачон шай қилиб қўйдилар. Бир қатор колхоз ва совхозларда умумий ҳосилнинг 75—85 процентини фақат «зангори кема»ларда териб олинади.

Аммо пахта терими бошланган айни пайтда айрим район ва хўжаликларда техника ремонти ҳамон ўлдажўлда. Автоном республикада энг кўп пахта етказиб берадиган Элликқалъа райони хўжаликларида техника ремонти асоссиз равишда кечиктириб юборилмоқда. Теримда қатнашадиган 279 та машинадан 28 тасига ҳалигача қўл урилгани йўқ. Кўсак узиш, кўсак чувиш техникаларнинг ремонти 85—90 процентдан ортмаяпти. Ремонтдан чиқарилган техникаларнинг кўпчилиги қабул комиссияси томонидан қабул қилиб олинмаган.

Ишчи кучи танқис бўлган, асосан техникага суюниб иш кўрадиган Шуманай районида ҳам аҳвол яхши эмас. Район пахтакорлари бу йил давлатга 34 минг тонна пахта сотиши керак. Умумий ҳосилнинг 75 проценти «зангори кема»ларда териб олиниши мўлжалланган. Афсуски, бу борада астойдил иш сезилмаяпти — пахта машиналари ремонтталаб.

Шу райондаги А. Мусаев номли совхознинг устахонасидамиз. Механизаторлар, слесарлар пахта териш машиналари ва теримда қатнашадиган бошқа техникаларни очиқ ҳавода ремонт қилишмоқда.

— Қанча машина теримда қатнашади?

— 31 та. Шундан ҳозиргача 25—26 таси ремонтдан чиқарилди, — жавоб қилди совхоз бош инженери А. Абдураимов.

— Аниқроғи, қанчаси?

—...17 таси.

— Ремонтдан чиққан техникаларингизни кўрсак бўламиди?

— Ремонтдан чиққан машиналарни ижарачилар уйларига олиб кетишган.

— Тайёр техникалар қабул комиссияси томонидан қабул қилиб олинганми?

— Йўқ. Энди қабул қилинади.

— Техникалар ремонтини узоғи билан 1 сентябргача битказишимиз керак эди, — дейди «Ўзбекистон Компартияси XX съезди» совхози устахона мудири А. Кийиков. — Ғўза парвариши август ойининг охиригача чўзилиб кетганлиги учун ремонтга кечикиб киришдик. Устига-устак, эҳтиёт қисмлар етишмаслигидан 8 та пахта териш машинасини ремонтдан чиқаролмаяпмиз.

Хўжайли районининг қатор хўжаликларида ҳам кўплаб техника носоз турибди. Масалан, «Тошкент», «Амударё» совхозларида, Кегайли районидаги М. Жуманазаров номли ва бошқа қатор хўжаликларда турли хил баҳоналарда ремонт ишлари бўшаштириб юборилган.

Айни шоли ўриш-янчиш ишлари бошлаб юборилган бир пайтда комбайнлар ремонти ниҳоясига етказилмаганлиги ҳаммани ташвишга солмоқда. Айниқса, Тахтакўпир, Чимбой, Нукус, Қораўзак, Қўнғирот районларининг шоличиликка ихтисослаштирилган айрим хўжаликларида техника ремонтининг кечиктириб юборилиши ишга чинакамига панд бермоқда.

Техникаларни тўла ремонтдан чиқариш уларнинг соз ишлашини таъминлаш пахта йиғим-терими ва шоли ўриш мавсумини муваффақиятли ўтказиш гаровидир. Буни республика Давлат агросаноат комитетидаги ўртоқлар ҳам, жойлардаги партия ва совет ходимлари ҳам, хўжалик раҳбарлари ҳам эсдан чиқармасликлари керак. Аксинча, қолган ишга қор ёғар, деганларидек, ҳаммамиз кеч кузакда панд еб қолишимиз мумкин.

Р. ЕШИМБЕТОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ЎРТА ОСИЁ ВА ҚОЗОҒИСТОН:

ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ БИЛАН ТАЪМИНЛАШНИНГ РЕАЛ РЕЗЕРВЛАРИ

ФРУНЗЕ, 8 сентябрь (ТАСС махсус мухбири). Регион аҳолисининг асосий озиқ-овқат маҳсулотларига тез ўсиб бораётган эҳтиёжларини мумкин қадар тўла таъминлаш ҳамда мамлакатнинг озиқ-овқат фондига мева ва сабзавот етказиб беришни кўпайтириш учун Ўрта Осиё ва Жанубий Қозоғистоннинг агросаноат комплекси жуда катта имкониятларга эга. Қирғизистонда бўлиб ўтган семинар-кенгашда ана шу имкониятлардан қандай қилиб самаралироқ фойдаланиш, қишлоқнинг социал масалаларини тезроқ ҳал этиш ҳақида батафсил гаплашиб олинди. Семинар ишида Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Туркманистоннинг партия, совет ва хўжалик ходимлари, олимлари, колхозлар ва совхозларнинг, қайта ишловчи саноат корхоналарининг раҳбарлари ва мутахассислари қатнашдилар.

Семинар-кенгашни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Е. К. Лигачев очди.

Партия, совет ва хўжалик органларининг КПСС Марказий Комитети 1989 йил март Пленуми қарорларини бажаришга доир ишлари тўғрисида Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари А. М. Масалиев, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Н. А. Назарбоев, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов, Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари С. А. Ниёзов, Тожикистон Компартияси Марказий комитетининг секретари К. А. Аслонов ахборот бердилар.

Семинар-кенгаш қатнашчилари Қирғизистон колхозлари ва совхозларига, қайта ишловчи корхоналарига бориб озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш ва ишлаб чиқаришни кўпайтириш ҳамда аҳолини бундай маҳсулотлар билан таъминлашни яхшилашдаги иш тажрибаларини ўргандилар. Республика ўзида етиштирилган озиқ-овқат маҳсулотлари ҳисобига ўзини асосан таъминламоқда ҳамда сабзавот, мева, гўштнинг анчагина қисмини мамлакатнинг бошқа регионларига етказиб бермоқда. Шу билан бир вақтда Ўрта Осиё республикаларида кўпгина озиқ-овқат маҳсулотларини етиштиришни кўпайтириш суръатлари паст.

Умумиттифоқ меҳнат тақсимотида бу регионга ва Қозоғистонга муҳим ўрин ажратилган. Регион хўжаликлари пахта, бошқа техника экинларини, мева, узум, сабзавотнинг анчагина қисмини етказиб берадиган хўжаликлардир. Ўз навбатида бу ерга гўшт ва сут маҳсулотлари, озиқ-овқат ва ем учун дон, техника, минерал ўғитлар, ёнилғи ва бошқа материаллар келтирилмоқда. Бу эса республика ва мамлакат ягона халқ хўжалик комплексининг қалин алоқалари ва бир-бирига боғлиқлигидан далолат беради. Партия республикаларнинг хўжалик жиҳатдан мустақиллигини ошириш ва уларни хўжалик ҳисобига ўтказиш йўлини тутган шароитда республикалараро алоқаларни бутун чоралар билан мустаҳкамлаш ва такомиллаштириш лозим. Бу муҳим аҳамиятга эга. Ана шу алоқаларнинг бузилиши оғир оқибатларга олиб бориши мумкин. Бунда ижтимоий меҳнат тақсимотини чуқурлаштириш, зона ихтисослашуви афзалликларидан тўлароқ фойдаланиш зарур.

ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлимининг раиси Ш. А. Акмалхонов, СССР Министрлар Совети озиқ-овқат ва харид давлат комиссияси раисининг ўринбосари Б. И. Пошкус, Центросоюз правлениесининг раиси П. С. Федирко, Тожикистон ССР соғлиқни сақлаш министри Г. Қ. Пўлатова, СССР сув хўжалиги қурилиши министрининг биринчи ўринбосари П. А. Пўлатзода, ВЛКСМ

(Давоми иккинчи бетда).

ВАЗИЯТНИ СОҒЛОМЛАШТИРИШГА ДАЪВАТ

КПСС Марказий Комитетининг баёноти хусусида билдирилган фикр ва мулоҳазалар ҳақида

Литва, Латвия, Эстониядаги аҳвол тўғрисида КПСС Марказий Комитетининг баёноти кенг ижтимоий диққат-эътиборга сазовор бўлганини акс эттирадиган жуда кўп фикр-мулоҳазалар билдирилмоқда. Бу ҳужжатни кенг совет жамоатчилиги, зиёлилар, оммавий ҳаракатлар ва ташкилотлар, меҳнат коллективлари зўр қизиқиш билан кутиб олдилар. Совет кишилари унга миллатлараро муносабатлар соҳасидаги аҳволни нормаллаштириш, миллий сиёсат соҳасида КПСС платформасининг партия ишлаб чиққан лойиҳаси, республикаларнинг Иттифоқ доирасидаги иқтисодий ва сиёсий суверенитетини мустаҳкамлаш тадбирларига умумий нуқтаи назардан баҳо бермоқдалар. Улар ўз фикр мулоҳазаларида Болтиқбўйи республикаларидаги воқеаларнинг бундан буёнги ривожи хусусида билдирилган ташвиш ва хавотирликка қўшилмоқдалар. Баёнот муносабати билан Литва, Латвия, Эстония Компартияларининг Марказий Комитетлари жиддий хулосаларга ва фикрларга келдилар.

Мамлакатнинг турли регионларидан, шу жумладан Болтиқбўйи республикаларидан олинаётган фикр-мулоҳазалар, хатлар, телеграммаларда қуйидаги фикр очиқ-ойдин ифодаланмоқда: КПСС Марказий Комитетининг баёноти — ўринли, у ана шу республикалардаги аҳволнинг мураккаблигини акс эттиради, одамларнинг тақдири учун, қайта қуришнинг истиқболлари учун масъулият тақозоси билан эълон қилинган. Унда муштарак хонадонимизни қадрлайдиган, ажралишга, ҳаддан ошишга, шовинизм ва миллатчиликнинг ҳар қандай кўринишларига очиқ-ойдин ва қатъият билан қарши чиқадиган ҳамма кишиларни тўлқинлантираётган масалалар таҳлил этилган. Бу қалтис йўлдан бораётган, социализмга қарши кучларга қилинган жиддий огоҳлантириш ҳамдир, шу билан бирга миллатлараро соҳада мулоқотга, ҳамкорликка даъватдир, ҳурмат билан қилинган осойишта ва амалий даъват ҳамдир.

«КПСС Марказий Комитетининг Болтиқбўйи республикаларидаги аҳвол ҳақида эълон қилган баёнотида, — деб ёзишади Рязань электрон приборлар ишлаб чиқариш бирлашмасининг ишчилари А. Прошляков, Р. Макацария ва уларнинг ўртоқлари, — ҳар бир республика бошқа республикалар билан минг-минглаб хўжалик, ижтимоий, маданий, илмий-техникавий ришталар ва инсоний алоқалар билан боғланган, мабодо ана шу ришталар бирваракайига узиб юборилса, бундан ҳеч кимга яхши бўлмайди, деб ёзилган. Бу — аниқ гап, биз буни ҳозирнинг ўзидаёқ сезиб турибмиз ва мазкур республикалардаги оддий меҳнатчилар ҳам шуни сезиб турибдилар, деб ўйлаймиз».

«Кишинев трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси ишчиларининг ҳам фикри мана бундай: «Ишлаб чиқаришнингтина эмас, айни вақтда ўз меҳнатимиз натижаларининг ҳам ҳақиқий хўжайинлари бўлиб қолганимиздагина яхшироқ яшай олишимиз КПСС Марказий Комитетининг баёнотида тўғри уқтириб ўтилган. Бунинг учун мамлакатда бошланган иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш, республика хўжалик ҳисобига ўтиши керак. Башарти, биз одамларга уларнинг меҳнатга ва ўзлари яшаб турган ерга бўлган муносабатига қараб баҳо бериш ўрнига уларни этник белгисига қараб ажрата бошласак, бундан ҳеч қандай наф чиқмайди».

КПСС Марказий Комитетининг баёноти чет элларда, жумладан Ғарбда ҳам умуман реалистик тарзда идрок этилди. Швеция бош министри Ингвар Карлссон Финляндия социал-демократларининг ахборот агентлиги мухбири билан қилган ва Швециядаги «Свенска дағбладет» газетасида эълон қилинган суҳбатида Шимолий Европа мамлакатлари совет Болтиқбўйи республикаларидаги вазиятнинг ривожланишига вазминлик билан ёндашишлари зарурлигини таъкидлади. «Мен ошкоралик сиёсати натижалар берганини қадрлайман. М. С. Горбачевнинг кўпдан-кўп ташаббуслари туфайли шундай бўлди. Тараққиёт ҳамон жуда қийин босқичда турибди, шу сабабли биз пала-партиш хулосалар чиқармай, эҳтиёткор бўлиб туришимиз керак».

«Болтиқбўйи республикаларидаги миллатчилик ҳаракатининг ишбошилари ўз муаммоларининг бутун дунё учун бўлган аҳамиятини бўрттириб кўрсатмасликлари керак», — деб ёзади «Дейли телеграф» газетаси. Шу газетанинг ўзи Болтиқбўйида рўй бераётган воқеаларга муносабат хусусида тўхталиб, совет раҳбарияти «фикрларнинг эркин изҳор этилишига ва эркин сиёсий фаолиятга сабр-тоқат билан қарамоқда, бундай бўлишини ҳеч ким кутмаган эди», деб таъкидлайди.

Бироқ КПСС Марказий Комитети баёнотининг ғоялари, унга, жумладан, Болтиқбўйининг ўзида манфаатдорлик ва вазминлик билан қаралганлиги ҳаммага ҳам ёқавермади, чоғи. Айрим кимсалар унда хавф-хатарни — ўз манфаатлари учун, совет халқлари оиласига нифоқ солиш йўли учун хавф-хатарни сезди. Миллий пайғамбар бўлиш ролини даъво қилаётган мана шу кишилар шу ҳужжат пайдо бўлганлиги фактининг ўзидан эҳтиросларни баттар кучайтириш учун баҳона тарзида фойдаланишга уринмоқдалар. Дуч келган мухбир билан суҳбат қурмоқдалар, турли-туман хатлар ва

(Давоми иккинчи бетда).

Индонезия Президенти Тошкентдан жўнаб кетди

СССР Олий Совети Президиумининг таклифига биноан Совет Иттифоқига расмий равишда ташриф буюрган Индонезия Республикасининг Президенти Сухарто Ўзбекистон билан танишиб бўлди. 9 сентябрь куни у рафиқаси билан Ленинградга жўнаб кетди.

Индонезия, СССР ва Ўзбекистон ССР Давлат байроқлари билан безатилган Тошкент аэропортида меҳмонни Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР ташқи ишлар министри С. О. Азимов, Қизил Байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи қўшинлари қўмондони И. В. Фуженко, бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

СССР Олий Совети Раисининг ўринбосари, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. И. Иброҳимов Индонезия Президенти Сухарто билан жўнаб кетди.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Л. АҲМЕТОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР АВТОМОБИЛЬ ТРАНСПОРТИ МИНИСТРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади: Ўртоқ Лерик Аҳметов Ўзбекистон ССР автомобиль транспорти министри этиб тайинлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари
А. РОМАНОВСКИЙ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари номидан—Президиум аъзоси
Х. ҒУЛОМОВ.

Тошкент шаҳри, 1989 йил 9 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Р. Р. ЮНУСОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР АВТОМОБИЛЬ ЙЎЛЛАРИ МИНИСТРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади: ўртоқ Рустам Расулевич Юнусов Ўзбекистон ССР автомобиль йўллари министри этиб тайинлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари
А. РОМАНОВСКИЙ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари номидан—Президиум аъзоси
Х. ҒУЛОМОВ.

Тошкент шаҳри, 1989 йил 9 сентябрь.

«ЁЗГИ» ВАҚТНИНГ АМАЛ ҚИЛИШ ДАВРИ ТУГАШИ ҲАҚИДА

СССР давлат ягона вақт ва эталон частоталар комиссиясининг хабар қилишича, 1989 йил «ёзги» вақтнинг амал қилиш даври 24 сентябрь куни тугайди.

Шу муносабат билан 1989 йил 24 сентябрь куни соат 3 да Совет Иттифоқининг бутун территориясида соатларнинг миллари 1 соат орқага суриб қўйилади.

(ТАСС).

ВАЗИЯТНИ СОҒЛОМЛАШТИРИШГА ДАЪВАТ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

мурожаатномалар уюштирмоқдалар, баёнотнинг моҳияти ва руҳини сохталаштириш, уни қандайдир ультиматум деб талқин этиш муддаосинигина кўзлайдиган мақолалар ва шарҳлар билан чиқмоқдалар. Шу тариқа улар баёнотнинг оммага амалий таъсирини камайтиришга, баёнотнинг мазмунини бутунлай бузиб кўрсатишга уринмоқдалар.

«КПСС Марказий Комитетининг совет Болтиқбўйи республикаларидаги аҳвол ҳақидаги баёнотида, бизнинг фикримизча, мамлакатдаги уч қардош республикага ва уларнинг туб аҳолисига ёппасига гумонсираш ва душманлик уруғларини сочишга, бутун-бутун миллатлар ва ҳаракатларга нисбатан нафрат уйғотишга пинҳона уриниб кўрилган», — деб ёзишибди Латвия, Эстония миллий фронтларининг ва Литвадаги «Саюдис» уюшмасининг баъзи раҳбарлари «Совет Иттифоқи халқларига мурожаатнома»да. Латвиядан сайланган СССР халқ депутатлари группасининг М. С. Горбачевга юборган телеграммасида ҳам қандайдир «бутун-бутун халқларга дағдаға» ҳақида гап боради.

Баёнот билан танишган ҳар бир киши билади: унда ҳеч қандай дағдаға ва ультиматум йўқ, аксинча, у совет Болтиқбўйи барча халқларига ҳурмат, ҳамдамлик, масъулият, уларнинг азалий донишмандлигига ишонч туйғуси руҳи билан суғорилган. Аммо партия ҳужжатидаги ҳаққоний безовталик ва сергак фикрларни буйруқбозлик деб талқин этишга уринмоқдалар. Вильнюс дорилфунунининг доценти Ю. Гайжюнас «Тиеса» газетаси саҳифасида бундай деб ёзади: «...Баёнот матнини ўқиганингда кўприкларни ёндириб юборишга, мулоқот эшигини тақа-тақ беркитишга, замон зўрники, деган ҳуқуққа йўл очишга интилиш бор, деган таассурот туғилади...». Тўғри, шу ернинг ўзидаёқ муаллиф ўз маслакдошларини «огоҳлантиради»: «Бизнинг бақириқ-чақириқларимиз калтак ишлатиш ва дўқ қилиш сиёсатига асос яратиб бераётгани йўқми, деб эҳтиёткор бўлишимиз ҳам керак». Дарҳақиқат, баъзан бақириқ-чақириқлар ҳаддан ошиб кетмоқда, акс ҳолда улар бунчалик хом хаёлга берилмаган бўлур эдилар.

2 сентябрь куни Вильнюсда бўлиб ўтган митингда «Саюдис» раҳбарларидан бири В. Ландсбергис: юқоридан ихтилофга буйруқ берилди, юқоридан қаҳр-ғазаб билдирилмоқда, «ўзга элатларга қарши Россия шовинизми»ни, «тескаричилик хурофоти»ни қайта тикламоқчи бўлмоқдалар, деган гапларни айтди. «Саюдис» кенгашининг аъзоси профессор С. Уосис бундан ҳам таҳқиромуз гапларни гапиришни ўзига эп кўрди. У СССРни империя, деб атади ва Россия вакилларига мурожаат этиб «хатарли шишни кесиб ташлашга» даъват қилди. Ўзларини маданий тартиб-қоидалар ва инсонпарварлик тарафдори деб кўрсатишни севадиган кишилар мана шу гапларни айтмоқдалар. Шулардан бири — СССР халқ депутати номини олган киши бундай шубҳали гап-сўзлардан тийилиши лозимдек туюлди.

КПСС Марказий Комитетининг баёноти хусусидаги салбий фикр-мулоҳазаларнинг бир хил қолипда эканлиги шубҳа туғдиради. Баъзи «фронт»ларга тобе газеталарнинг саҳифаларида чиқаётган, телевидение ва радио орқали гапираётган кимсаларнинг талқинлари, фикр-мулоҳазалари, ҳатто иборалари ҳам бир-бирига жуда ўхшашлигидан мазкур «фикрлар» бир андозада, жуда аниқ бичилган, деган таассурот вужудга келади.

Гўё марказ Литва, Латвия ва Эстония халқларининг фикр-ўйлари ва орзу-умидларига зид келадиган бузғунчилик мақсадларини кўзламоқда, бошқа халқларни уларга қарши қилиб қўйиш учун дўқ-пўписани кучайтирмоқда, у «ғайриамалий» позицияда туриб, халқ фронтлари фаолиятининг кўпгина ижобий жиҳатлари хусусида лом-лим демай, уларга нуқул салбий муносабат билдирмоқда, деб даъво қилинмоқда.

Етар, бас! — деб хитоб қилгинг келади. Улар ҳужжатни ўқиганми ўзи? Унинг дастлабки сатрларидаёқ Болтиқбўйи республикаларидаги миллий ўзлигини англаш тез ўсиб бораётганлиги, шу туфайли улар теран ўзгартишлар жараёнларига фаол қўшилганликлари айтилган-ку. Аммо ҳозир бу сўзларни, шунингдек КПССнинг «Партиянинг ҳозирги шароитдаги миллий сиёсати» платформаси лойиҳаси умумхалқ муҳокамаси учун тақдим этилганини ҳам омма онгидан ўчириб ташлаш кимгадир манфаатли бўлса керак.

Ҳа, кўп миллатли Болтиқбўйи халқларининг муаммоларини шу халқлардан пинҳона ҳал этиб бўлмайди, шу сабабли баёнотда ҳам Литва, Латвия, Эстония меҳнаткашларининг ўзларига, коммунистларига, халқ депутатларига, бутун аҳолисига конкрет мурожаат этилган—мулоқотга, муроса йўлини биргаликда излашга киришишга даъват қилинган. Баёнот бошланай деб турган адоватни бартараф этишга, турли миллат кишилари ўртасида ишончни мустаҳкамлашга хизмат қилади. Огоҳлантиришга келганда шуни айтиш керакки, у мазкур республикаларнинг меҳнаткашлар оммасига, қайта қуришдан манфаатдор демократик ижтимоий ҳаракатларнинг қатнашчиларига эмас, балки миллий адоватни авж олдираётган кишиларга — ҳаддан ошаётган турли-туман кимсаларга ва ўта радикалларга тааллуқлидир.

КПСС Марказий Комитети баёнотини жон-жаҳдлари билан танқид қилаётганлар миллатчи ва ўтакетган бебош унсурлар ижтимоий муҳитни заҳарлаб, ўзларини хунук тутаётганларини кўрсатувчи фактларни пайқамасликка интилмоқдалар. Бундай фактлар ҳақида матбуотда ёзилган эди.

Бу хунук қилиқлар учун халқни асло айблаб бўлмайди, албатта. Масъулиятсизларча ҳаддан ошаётганларни халқ деб бўлмайди. Совет кишилари ўз қардошларини — ҳамиша яхши қўшничилик, эзгу ишларни доимо миннатдорчилик билан хотирлайдиган литваликлар, латишлар, эстонликларнинг азалий юксак маънавий диёнатларини биладилар ва ҳурмат қиладилар.

Бу қилмишларга халқнинг дахли йўқ. Халқнинг аксарият қисми мана шу таҳликали даврда ҳам виждонан меҳнат қилмоқда. Одатдагидек байналмилал коллективларда меҳнат қилмоқда, бошқа ҳамма халқларга хайрихоҳлик кайфиятида турибди, у бузаётгани йўқ, аксинча бунёд этяпти.

Баёнот Болтиқбўйи халқларигагина эмас, барча совет кишиларига ҳам қаратилган, албатта. Бунинг боиси шуки, совет кишиларининг онгида Литва, Латвия, Эстония — муштарак социалистик Ватанимизнинг ажралмас қисмидир, бу республикалардаги гражданларнинг кулфатлари, муаммолари — ҳаммамизнинг муаммоларимиздир. Қалтис йўлдан бораётган миллатчилик руҳидаги хунук ҳаракатлар, бузғунчилик даъватлари эса шубҳа-гумон туғдирмоқда, одамларнинг бир-бирига бўлган муносабатларига раҳна солмоқда.

КПСС Марказий Комитетининг баёноти гўё қандайдир «аппарат ўйинлари»нинг маҳсули, баёнот ҳуқуқий кучга эга эмас, чунки уни қабул қилувчи Марказий Комитет чақирилгани йўқ, деган ва шу қабилдаги даъволар хусусида нима деса бўлади? Партия турмуши қоидалари билан таниш бўлган ҳар қандай кишига маълумки, ҳамма масалаларни фақат КПСС Марказий Комитетининг Пленумларидагина ҳал этиб бўлмайди, шу сабабли Уставда кундалик ишни олиб бориш учун КПСС Марказий Комитетининг доимий органларини тузиш кўзда тутилган. Бу ўринда партия Устави асло бузилмаганлиги равшан.

Хўш, шундай экан, ҳис-ҳаяжон авжга чиққанини, КПСС Марказий Комитетининг баёнотига хуружларни нима билан изоҳлаш мумкин? Ҳужжатга сингдириб юборилган бунёдкорлик мазмунини пайқаб олишдан нега ўжарлик билан бош тортилмоқда, нега, аксинча, унда асло бўлмаган ниятлар унга тўнкалмоқда?

Бунинг ҳам сабаби ўша—айрим корчалонлар партиянинг рўй-рост сўзини қандай қилиб бўлмасин обрўсизлантиришга, унинг меҳнаткашлар онгига ижобий таъсир этиш кучини заифлаштиришга, ҳужжатнинг маъносини хиралаштиришга, уни одамларга бузиб кўрсатишга уринмоқдалар. Улар ўзларининг сиёсий манфаатлари йўлида вазиятни чигаллаштириш учун ҳар қандай баҳонадан фойдаланишга тайёрдирлар. Бу усул азалданоқ «атайлаб чалкаштириш» деб аталади.

КПСС Марказий Комитети баёнотининг матнига қайта-қайта мурожаат этиш керак. Унда аниқ ва равшан қилиб бундай дейилган: миллатлараро муносабатлар соҳасида тўпланиб қолган салбий муаммоларни ҳал этиш, ўтмишдаги катта хатоларни бартараф қилишнинг яккаю ягона йўли қайта қуриш, янгича фикрлаш талаблари ва руҳига жавоб берадиган миллий сиёсатни ишлаб чиқишдир, чинакам хўжалик ҳисоби принципларини ва янгиланиб бораётган иттифоқ федерацияси доирасидаги мустақилликни янада қарор топтиришдир, қаршима қаршиликдан мулоқотга, ҳаддан ошиб кетган ҳис-ҳаяжонлардан соғлом ақл-идрокка, қийин бўлса ҳам, аммо ҳозир жуда зарур бўлган ечимлар ва муросага келиш йўлини излашга ўтишдир.

Барча совет халқлари олдидаги, бутун мамлакат олдидаги муштарак бурчимиз ҳозир мана шундан иборат.

(ТАСС).

ЎРТА ОСИЁ ВА ҚОЗОҒИСТОН:

ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ БИЛАН ТАЪМИНЛАШНИНГ РЕАЛ РЕЗЕРВЛАРИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Марказий Комитетининг секретари В. П. Денисов ва бошқалар жанубий республикаларнинг табиий-иқлим шароитидан самарали фойдаланиб, хўжалик ҳисоби муносабатларини, ижара, пудрат, кооперацияни жорий этиб, қишлоқнинг ижтимоий шароитини яхшилаб, бу ерда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни анча кўпайтириш мумкинлиги ҳақида гапирдилар.

СССР Госплани ва Госснаби, Центросоюз ва бошқа марказий органлар шанига бир қанча жиддий эътирозлар айтилди.

Е. К. Лигачев семинар-кенгаш қатнашчилари ҳузурида нутқ сўзлади. У партия, совет ва хўжалик органларининг КПСС Марказий Комитети 1989 йил март Пленуми қарорларини бажаришга доир ишларини танқидий таҳлил қилди. Аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш учун айниқса Қирғизистонда кўп иш қилинаётганлиги таъкидланди. Умуман регионга келганда эса бу ерда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштиришни кўпайтириш суръатлари аҳолининг кўпайишидан орқада қолмоқда.

КПСС Марказий Комитетининг секретари капитал маблағларни моҳирона тасарруф этиш, бу маблағлардан фойдаланишнинг устун йўналишларини аниқлаш жуда муҳимлигини таъкидлаб ўтди. Масалан, Қирғизистонда ҳозирги беш йилликда қишлоқ хўжалигидаги барча ишлар комплекси бўйича капитал маблағ сарфлашнинг ўртача йиллик ҳажми ўтган беш йилликка нисбатан 11 процент, шу жумладан социал тусдаги ноишлаб чиқариш соҳасига капитал маблағ сарфи 60 процент кўпайди. Бу эса қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти 13 процент, шу жумладан чорвачилик маҳсулотлари 20 процент кўпайишига ёрдам берди. Бундан битта хулоса келиб чиқади. Қишлоқ аҳлининг энг муҳим эҳтиёжларини ҳал қилиш, унинг ижтимоий-маиший ва ишлаб чиқариш шароитлари ҳақида қаерда кўпроқ ғамхўрлик қилинса ишлаб чиқариш ресурсларининг самараси ўша ерда шунча юқори бўлади.

Марказий Комитетнинг март Пленуми социалистик мулк ва хўжалик юритишнинг барча шакллари тенг ҳуқуқлилигини тан олди. Қишлоқ хўжалигининг барча турларига кенг ҳуқуқлар берилди, уларни ривожлантиришдаги асоссиз чеклашлар олиб ташланди.

Амалиёт хўжалик ҳисоби, ижара қишлоқ меҳнатчиси ташаббускорлигини ривожлантиришга имкон бераётганлигини ишонарли равишда тасдиқламоқда. Партия комитетлари, хўжалик органлари, колхозлар ва совхозларнинг раҳбарларини ҳам, ижарачиларни ҳам ўқитиш юзасидан зўр бериб доимий фаол иш олиб боришлари хўжалик юритишнинг янги шаклларига, ижарачи коллективларнинг кооперативларига, кооперативларнинг уюшмаларига, давлат-кооператив корхоналарига ўтиш учун барча зарур шароитларни таъминлашлари керак.

Аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда шахсий оилавий хўжаликлар муҳим ўрин тутади. Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистонда етиштирилаётган сабзавотнинг салкам 40 проценти, сут, мева ва резавор меванинг ярмидан кўпроғи, гўштнинг деярли ярми ана шу хўжаликлар улушига тўғри келади. Ўрта Осиёда ер олтинга баравардир. Регионда аҳоли жон бошига 0,24 гектар экинзор тўғри келади. Лекин гап фақат шунда эмас, ер қувватининг ярмидан фойдаланилмоқда. Агар ҳозир гражданларнинг шахсий хўжаликларидаги ҳамма моллар колхозлар ва совхозларда боқилганда эди, мамлакатда чорвачилик бинолари қуришга 40 миллиард сўмдан кўпроқ пул сарфлашга тўғри келган бўларди. Бунинг устига чорвачиликда иш ҳақи фонди ҳар йили камида 3,5 миллиард сўм ошиб борган бўларди.

Е. К. Лигачев агросаноат комплекси ишлаб чиқаришини интенсивлашни кучайтириш, дала ва фермалар ҳосилдорлиги ва маҳсулдорлигини ошириш зарурлигига эътиборни қаратди. Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон жанубий областларининг озиқ-овқат ва озуқабоп донга эҳтиёжини таъминлашнинг кескинлиги камаймаяпти. Бундай аҳвол бу ерга мамлакат бошқа регионларидан ҳар йили кўп миқдорда дон келтиришга мажбур қилмоқда. Дон хўжалигини ривожлантиришдаги аҳволни маккажўхори ҳосилдорлигини анча ошириш (Қирғизистонда гектаридан 70 центнер, қўшни республикаларда — 30—40 центнер дон олинмоқда), интенсив технологияларни ўзлаштириш, ғаллакорлар маҳоратини ошириш, меҳнат коллективларининг иқтисодий ва маънавий манфаатдорлиги ва масъулиятини ошириш ҳисобига ўнглаб олиш керак.

Ем-хашак тайёрлаш иши яхши йўлга қўйилмаган. Аҳволни ўнглаш учун чора-тадбирлар кўриш керак. Бунинг учун ҳали вақт ва имконият бор.

Ўрта Осиё регионида пахтачилик деҳқончиликнинг асосий тармоқларидан биридир. Бу тармоқда ҳам деҳқончилик системалари ва интенсив технологияларни ўзлаштириш, кўп меҳнат талаб қиладиган жараёнларни механизациялаш билан жиддий шуғулланиш керак.

Мамлакатимиз валюта маблағи сарфлаб, жанубда битадиган меваларни чет мамлакатлардан кўплаб сотиб олишга мажбур бўлмоқда. Ҳолбуки, сотиб олинаётган меваларнинг кўпини Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистоннинг жанубида етиштириш мумкин. Бунинг устига бу регионга мамлакатнинг бошқа регионларидан кўп миқдорда мева-сабзавот консервалари ва кондитер маҳсулотлари келтирилмоқда. Чет элдан маҳсулот харид қилишни, шунингдек мамлакат бошқа районларидан келтиришни яқин вақт ичида кескин камайтириш учун республикаларнинг Министрлар Советлари, халқ депутатлари Советларининг ижроия комитетлари, хўжалик органлари бу масалаларни ҳал этишга бутун масъулиятни ҳис этиб қўшилсалар бўларди.

Регионда қишлоқ хўжалигини, умуман агросаноат комплексини янада ривожлантириш кўп жиҳатдан мелиорация муаммоларининг қандай ҳал қилинишига, суғориш системаларини қуриш ва улардан фойдаланишдаги нуқсонлар қанчалик тез бартараф этилишига боғлиқ. Сув ресурсларини тежаш — энг асосий масаладир.

КПСС Марказий Комитетининг март Пленуми қайта ишловчи тармоқнинг ишлаб чиқариш базасини мустаҳкамлаш, мамлакатда замонавий озиқ-овқат индустриясини барпо этиш вазифасини қўйди, деди Е. К. Лигачев. Бироқ Ўрта Осиё республикаларида ва Қозоғистонда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сақлаш ва қайта ишлаш базаси суст ривожланмоқда, ана шу мақсадларга етарли миқдорда капитал маблағ ажратилмаяпти, ажратилган маблағлар ҳам яхши ўзлаштирилмаяпти. Қайта ишлаш базасини барпо этишни халқ депутатлари Советлари алоҳида назорат остига олиши керак.

Агросаноат комплексини жадал ривожлантириш вазифаларининг миқёслари ва янгилиги кадрлар билан ишлашни тубдан яхшилашни зарурат қилиб қўймоқда. Бироқ кадрларни танлашда кўпинча шошма-шошарликка йўл қўйилмоқда, яхши тайёргарлик кўрмаган, тасодифий кишилар раҳбарлик лавозимларига қўйилмоқда, бу эса ишнинг сўзсиз барбод бўлишига, раҳбарларнинг тез-тез алмаштирилишига олиб боради.

Мамлакатда ижтимоий ишлаб чиқаришнинг бошланғич бўғинлари, шу жумладан пудратчи, ижарачи коллективлар мустақиллигини ошириш йўли қатъият билан ўтказилаётганлигини ҳисобга олиб уларни биринчи навбатда ташаббускор, билимдон одамлар билан мустаҳкамлаш лозим. Ҳозир агросаноат комплексидаги кадрлар сиёсати — колхозлар, совхозлар, қайта ишловчи корхоналар бошланғич бўғинларини мустаҳкамлаш демакдир.

Қишлоқдаги партия ташкилотлари, қишлоқ район партия комитетлари ҳозир жўшқинлик билан иш тутмоқдалар. Партияда қайта қуриш бормоқда, бу жараёнга бундан буён ҳам фаол кўмаклашиб партия ички демократиясини ривожлантиришни, коммунистлар, барча меҳнаткашлар масалаларни эркин муҳокама қилишини, қарорларни ишлаб чиқиш чоғида уларнинг фикрини тўлароқ ҳисобга олишни таъминлаш зарур. Кабинетлардан чиқиб омма орасида, омма меҳнат қилаётган, яшаётган ва дам олаётган жойда ишлаш, яъни омманинг орасида бўлиш, уларнинг ташвиши билан яшаш, унга таъсир ўтказиш, уларни жамиятни реал бошқаришга жалб этиш талаб қилинади. Куч ва воситаларни бевосита меҳнат коллективларида ижтимоий-иқтисодий ривожланиш планларини бажариш юзасидан ташкилотчилик ишларига сафарбар этиш керак.

Е. К. Лигачев пировардида бундай деди:

Партия қайта қуриш сиёсатини ишлаб чиқди. Совет кишилари социализмнинг янгиланишини уни мустаҳкамлаш, социализм замиридаги улкан имкониятларни рўёбга чиқариш билан боғлиқ деб ҳисобламоқдалар.

Лекин қайта қуриш деганда бутунлай бошқа нарсани тушунадиган кучлар ҳам бор. Улар қайта қуриш деганда социализм асосларини емиришни, хусусий мулкни барпо этишни, бозорга асосланган экономикани, кўп партиявийликни, сиёсий барқарорликни бузишни кўзда тутадилар. Улар КПСС га туҳмат қилмоқдалар, коммунистлар ва раҳбарлар шанига бўҳтон ёғдирмоқдалар, сиёсий сафсатабозлик билан шуғулланмоқдалар, аммо юз берган қийинчиликларни енгиб ўтишда амалий ёрдам бериш учун ўзлари ҳеч қандай иш қилмаётирлар. Аҳволимиз қанчалик ёмонлашса, улар учун шунча яхши.

Ҳа, жамият қайта қурилмоқда, партия ўзини-ўзи қайта қурмоқда. Янгиланишдан бошқа йўл йўқ. Ҳозир бу жараёнда партиянинг бирлиги, унинг сафларини ғоявий ва ташкилий жиҳатдан жипслаштириш ва омма билан алоқани кучайтириш биринчи ўринга чиқмоқда. Ҳозир бу энг муҳим сиёсий муаммо эканига менинг ишончим комил. Партиянинг бирлиги мустаҳкамланмаса, қайта қуриш барбод бўлади. Баъзи коммунистлар миллатлараро адоватни кучайтираётганликларига, ғайрисоциалистик, миллатчилик руҳидаги йиғинларда қатнашаётганликларига йўл қўйиб бўладими ахир.

Партия бирлигига партия ички турмушини кенг демократиялаш, партия интизомини бутун чоралар билан мустаҳкамлаш, демократик централизм принципига, КПСС Устави талабларига қатъий риоя қилиш асосидагина эришиш мумкин, албатта.

Ҳозир келишувлар тўғрисида кўп гапирилмоқда. Бунда кўпинча келишувлар принципсизликка айланиб кетмоқда ва шу тариқа юзаки бирлик вужудга келмоқда. Ҳа, келишиш зарур ва фойдали, лекин энг муҳими — сиёсатимизнинг энг муҳим жиҳатларида ён бермаслик керак.

Ўрта Осиё регионида ўткир миллатлараро тўқнашувлар бўлди. Бу эса областлар ва республикалар партия ташкилотлари зиммасига миллий масалаларга ғоят эътибор билан қараш, барча миллатлар ва элатларнинг манфаатларини ҳисобга олиш, абжир ва принципиал бўлиш вазифасини юклайди.

Одамлар билан доимий тушунтириш ишларини олиб бориш керак, миллатлараро аҳиллик, халқлар дўстлиги бўлмаса, экономика соҳасида, корхоналарда, далалар ва фермаларда самарали иш олиб борилмаса, Совет Республикалари Иттифоқининг тарқалиб кетиши мумкин эканлигини одамларнинг онгига етказиш керак.

Миллатлараро тўқнашувлар — ҳар бир совет кишисининг турмуш даражасига, шу жумладан область, республика, мамлакатнинг озиқ-овқат билан таъминланишига зарбадир. Миллатлараро тўқнашувлар — одамларнинг шахсий хавфсизлигига зарбадир. Одамлар шундай талаб қилмоқдалар. Социалистик давлат — марказий ва маҳаллий ҳокимият органлари ўз гражданлари осойишта ва ишонч билан яшаши учун барча зарур шароитни яратиши керак.

Миллий муаммоларни ҳал қилишда партия ишининг асосий йўналишлари КПССнинг мазкур масалага доир платформаси лойиҳасида баён қилиб берилган.

Одамларни маънавий жиҳатдан тарбиялаш, порахўрликни, ўғирликни, ҳар қандай жиноятларни таг-томири билан тугатиш вазифаси партия ташкилотлари учун долзарб вазифа бўлиб қолмоқда. Бу ҳодисалар яшовчан бўлади, бинобарин уларга муносабат ҳам шу қадар муросасиз бўлмоғи керак.

Онгли интизом ва ҳуқуқ-тартибот бўлмаса, демократия ҳам бўлмайди, халқ хўжалиги ҳам батартиб ишлай олмайди. КПСС Марказий Комитети март Пленуми қарорларини бажариш юзасидан қатъият билан фаол иш олиб бориш, совет кишиларини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш тўла маънода бутун мамлакатнинг — ҳам қишлоқнинг, ҳам шаҳарнинг ишидир.

Семинар-кенгаш қатнашчилари анжуман тўғрисидаги фикрларини ўртоқлашдилар. Улар қуйидагиларни айтдилар:

Н. А. Назарбоев, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари:

— КПСС Марказий Комитети муҳим ижтимоий-иқтисодий масалани муҳокама қилиш учун Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон раҳбарларини тўплаб, тўғри иш қилди, деб ҳисоблаймиз. Бир-биримизнинг тажрибамизни ўрганишимиз керак. Бу қардош республикаларнинг ўзаро алоқаларини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади. Семинар-кенгашда ишлаб чиқилган тадбирлар ва биз танишган тажриба долзарб муаммоларни тезроқ ҳал қилишимизга ёрдам беради.

Т. К. Мадиёрав, Тошкент область Ўрта Чирчиқ районидаги Ким-Пен-Хва номли колхоз раиси:

— Бундай семинар ўтказилганлиги яхши бўлди. Биз ёнма-ён яшасак ҳам, табиий иқлим шароитимиз амалда бир хил бўлса ҳам иш натижалари ҳар хил. Қирғизистон колхозлари ва совхозларининг тажрибаси шундан далолат бермоқда. Илғор хўжаликлар тажрибасидан барча республикаларда фаол фойдаланиш лозим.

Ҳ. Ҳамидов, Тожикистон ССРдаги Тельман номли совхоз директори:

— Кенгашда жуда жиддий муаммо: озиқ-овқат маҳсулотларини кўпайтириш суръатлари аҳолининг ўсиш суръатларидан орқада қолиши муаммоси кўтариб чиқилди. Бу муаммони ҳал қилиш билан ҳозир шуғулланмасак, кундалик ризқ-рўзимиз етишмаслиги натижасида жуда жиддий оқибатларга олиб бориши шубҳасиздир. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кескин кўпайтириш йўли билангина ижтимоий кескинликдан қутулиш мумкин.

Семинар-кенгаш ишида КПСС Марказий Комитети Аграр бўлимининг мудири И. И. Скиба, КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Советы, ВЛКСМ Марказий Комитетининг масъул ходимлари қатнашдилар.

• *Номерга хабар*

САБЗАВОТ ТАЙЁРЛАШ ПЛАНИ БАЖАРИЛДИ

Андижон районидаги Охунбобоев номли сабзавотчилик совхози кейинги йилларда биринчи марта катта меҳнат ғалабасига эришди. Давлатга сабзавот топшириш йиллик плани муддатидан илгари бажарилди. Қабул пунктларига 19.300 тонна сабзавот етказиб берилди. Ҳар гектар ердан 250 центнердан ҳосил олинди. Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 5 минг тонна кўп сабзавот топширилди.

Асосий экинлардан бири бўлган помидор тайёрлаш плани биринчи марта ортиғи билан уддаланди. Илғор юкарачилар ҳар гектар ердан 50—60 тоннадан маҳсулот йиғиб олдилар. У. Қурбонов, Б. Қурбонов, Ж. Юсупов, Н. Раҳматуллаев, Э. Дадабоев, О. Ҳамидова бошлиқ бригадаларда йиллик план 121-149 фоизга етказиб адо этилди.

Хўжалик ҳисобининг афзалликлари амалда исботланди. Эртанги ва сифатли маҳсулот етиштириш ҳисобига совхоз бу йил 1,5 минг тоннадан кўпроқ сабзавотни келишилган нархда Бутуниттифоқ фондига жўнатди. Хуллас, ҳар гектар ердан пландаги 4,5 минг сўм ўрнига 6,5 минг сўмдан даромад олинди. Соф фойда ҳам кескин кўпайди.

Совхоз коллективи даладаги ҳосилни чамалаб кўриб, ялпи ҳосилни 22 минг тоннага етказиш мажбуриятини олди. Бу марра эгалланса, ҳосилдорлик гектар бошига 346 центнерга кўтарилади.

А. ҚУРОНБОЕВ.

«Совет Ўзбекистони» мухбири.

АДАБИЁТ ВА ЯНГИ ТАФАККУР

Тошкентда ўз ишини тугаллаган регионал илмий-назарий конференцияда Ўрта Осиё халқлари адабиётини ўрганишнинг янги программаси қабул қилинди. Конференция миллатлараро муносабатларни ривожлантириш ва мустаҳкамлашда, байналмилал руҳда тарбиялашда Совет Шарқи халқлари адабиётининг тутган ўрнига бағишланган эди. Конференция қатнашчилари орасида Москва, иттифоқдош республикалар олимлари бор эди.

— Конференция КПСС Марказий Комитетининг миллатлараро муносабатларга бағишланган Пленуми олдидан ўтказилганлиги тасодифий эмас, — деди филология фанлари доктори, СССР Фанлар академияси Жаҳон адабиёти институтининг вакили З. Г. Осмонова. — Конференцияни ўтказишдан мақсад мамлакатимиздаги туркий тиллардаги адабиёт тадқиқотчиларини жипслаштириш, уларнинг куч-ғайратларини ҳам уларнинг ўз миллий адабиётини, ҳам қардош адабиётларнинг бутун классик ва замонавий меросини ўрганиш билан боғлиқ муштарак вазифаларни ҳал қилишга қаратишдан иборат эди. (ЎзТАГ).

БУГУН—ТАНКЧИЛАР КУНИ

Танкчилар бу йил ўз байрамларини 44-марта нишонламоқдалар. Бу сана Совет Армияси бронетанк қўшинларининг герман фашизми ва япон милитаризмини тор-мор этишдаги улкан муваффақиятларини нишонлаш, шунингдек танксозларнинг катта хизматлари муносабати билан 1946 йил 11 июлда СССР Олий Совети Президиумининг Фармони билан таъсис этилган эди.

Партия ва ҳукуматимиз ишчи-деҳқон Қизил Армиясини ташкил этар экан, унинг замонавий техника билан жиҳозланишига катта эътибор бериб келди. Гражданлар уруши бораётган кезларда ҳам мамлакат иқтисодий жиҳатдан оғир шароитда бўлишига қарамай, танклар, бронли машина ва поездлар қуриш учун имкониятлар қидириб топилди. Улуғ Ватан уруши йилларида танкчилар ўз жасоратлари ва мардликлари билан ғалаба кунини яқинлаштиришга муносиб ҳисса қўшдилар. Москва йўналишидаги жангларда илк бор танк гвардияси ташкил топди. М. Е. Катуков қўмондонлигидаги 4-танк бригадасига гвардиячи деган шарафли ном берилди. Бу бирлашманинг танкчилари бир ҳафталик жанг мобайнида душманнинг 133 жанговар машинаси, 50 дан ортиқ тўп ва миномётларини йўқ қилиб ташлаган эдилар. С. И. Богданов, П. С. Рибалко, Д. Д. Лелюшенко каби кўплаб танк армияси қўмондонлари Қуролли Кучларимиз тарихида муносиб ўрин эгалладилар.

Бугунги танкчилар Улуғ Ватан уруши қаҳрамонларининг муносиб авлодларидир. Улар ўз ота-боболарининг жанговар анъаналарини авайлаб сақламоқдалар, полигон ва танкодромларда уни амалий ишлар билан мустаҳкамламоқдалар. Ҳозирги кунда, ракета техникаси асрида ҳам танклар ҳамон қудратли қурол бўлиб қолмоқда. У ишончли қўлларда. Танкчилар барча совет жангчилари каби Ватаннинг сарҳадларини ҳимоя қилишга доимо шай бўлиб туришибди.

Суратда: Ленин орденли Ленинград ҳарбий округидаги илғор танк экипажларидан бири (чапдан) оддий солдатлар С. Сафиров, У. Абдураззоқов, М. Оспанбаев, кичик сержант Т. Арслонов.

О. ПОРОХОВНИКОВ сурати (ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СУДИНИНГ ПЛЕНУМИ

Ўзбекистон ССР Олий судининг навбатдаги пленуми бўлиб ўтди.

Судларнинг оқловчи асослар юзасидан оқлаб ҳукм чиқариш ва жиноий ишларни тўхтатиш практикаси муҳокама қилинди. Республикада амалга оширилаётган демократиялаш ва ошкоралик жараёнлари судларнинг гражданлар ҳуқуқлари ва манфаатларини муҳофаза қилишни таъминлаш ишини қайта қуришга сезиларли таъсир қилаётганлиги таъкидланди. Судлар далил-исботларни тадқиқ этиш ва баҳолашга, дастлабки тергов материалларини текширишга, қонун нормаларининг бузилишига принципиаллик билан ёндашадиган бўлиб қолдилар. Натижада оқловчи ҳукмлар сони анча кўпайди. Шикоят-аризаларни кўриб чиқувчи ва назорат қилувчи судлар томонидан оқловчи асослар юзасидан тўхтатилган ишлар сони анча кўпайди. Бундай ишларнинг анча қисмини бевосита республика олий суди тўхтатди.

Шу билан бирга, деб таъкидланди пленумда, республика судларининг иши ҳозирги кун талабларига жавоб бермайди. КПСС Марказий Комитетининг «Социалистик қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни янада мустаҳкамлаш, гражданларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини муҳофаза қилишни кучайтириш тўғрисида»ги қарори талаблари етарлича бажарилмаяпти. Айбнома бир-бирига қарама-қарши, етарли даражада тадқиқ этилмаган далил-исботлар асосига қурилган ишлар юзасидан ҳукм чиқариш фактлари тугатилмаган. Баъзан айби исботланмаган кишининг айбсизлиги принципи назар-писанд қилинмаяпти. Судлар бир қанча ишлар юзасидан оқловчи ҳукм чиқариш ўрнига уларни қўшимча тергов ўтказиш учун қайтариб, бу билан қонуннинг бузилишини тағин ҳам чуқурлаштирдилар. Айни пайтда асоссиз равишда оқлаб юбориш ёки жиноят содир қилган, шу жумладан оғир жиноят қилган шахсларга нисбатан ишни тўхтатиш фактлари оз эмас.

Кўпгина область судлари шикоят-аризаларини кўриб чиқиш тартибида ишларни текширишда тегишлича талабчанлик қилмаётирлар. Гражданларнинг асоссиз ҳукм чиқарилганлиги ҳақидаги шикоятлари расмиятчилик билан кўриб чиқилмоқда, узоқ вақт давомида тўғри ҳал қилинмай қолмоқда.

Пленум судларнинг эътиборини одил судлов савиясини янада ошириш зарурлигига қаратди, бунда қонун талабларига қатъий риоя қилмай туриб гражданларнинг СССР Конституциясида гарантияланган ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини муҳофаза қилиш мумкин эмаслигини назарда тутди. Суд ҳукми бўлмаса ҳеч ким жиноят содир этишда айбдор ҳисобланмаслиги, шунингдек жиноий жавобгарликка тортилмаслиги керак.

Пленум асоссиз равишда жавобгарликка тортиш ва гражданларни маҳкум этишга доир ҳар бир фактни социалистик қонунни қўпол равишда бузиш, деб қараш лозимлигини таъкидлади. Бундай бузиш сабабларини аниқлаш ҳамда гражданларнинг асоссиз ҳукм этилишига йўл қўйган ходимларга нисбатан энг қаттиқ чораларни кўриш зарур.

Пленум биринчи босқич судларда гражданлик ишларини кўриб чиқиш чоғида процессуал қонунларни қўлланиш тўғрисидаги масалани ҳам муҳокама қилди. Суд практикасини ўрганиш айрим ишларнинг низоларни тўғри ҳал қилиш учун жиддий аҳамиятга молик тафсилотлари юзаки тадқиқ этилаётганлигини кўрсатди. Ишни тўхтатиш тўғрисида ажрим чиқариш ва даъвони кўриб чиқмай қолдириб юбориш чоғида хатоларга йўл қўйилмоқда. Олий суд пленуми гражданлик ишлари турини аниқлаш, муроса битимлари тузиш шартлари, иш юзасидан суд қарорини чиқармай уни кўриб чиқишни тугатиш шаклларини изоҳлаб берди.

Конкрет суд ишлари юзасидан протестлар кўриб чиқилди.

Ўзбекистон ССР прокурорининг протестларига мувофиқ шахсга сиғиниш даврда ғайриқонуний равишда репрессия қилинган бир қанча гражданларга доир ишлар кўриб чиқилди. Ана шу гражданлар пленум қарори билан оқландилар.

(ЎзТАГ).

Эртага Тошкентда умумий ва амалий химия бўйича XIV Менделеев съезди очилади

Эртага кимёгарларнинг умумий ва амалий химия бўйича Бутуниттифоқ XIV Д. И. Менделеев съездининг Тошкентда очилиши республикамизда кимё фани саноатининг кенг ривож топганлиги ва энг муҳими, етук кимёгар олимларининг етишиб чиққанлигининг эътироф этилиши, айниқса, қувонарлидир.

Мазкур анжуманнинг Менделеев номи билан аталиши бежиз эмас. Зеро буюк рус олими яратган кашфиётлари билан жаҳон фанининг улкан намояндалари Беруний, Коперник, Ибн Сино, Дарвин, Ломоносов, Павлов, Эйнштейн, Циолковскийлар сафидан ҳақли равишда жой олган.

МУҲИМ ИЛМИЙ ЙЎНАЛИШ

Анъанавий бу анжуман дастлаб 1907 йилда ўтказилган эди. Навбатдаги съезднинг Ўзбекистон пойтахти Тошкент шаҳрида ўтказилиши бежиз эмас, албатта, Совет ҳокимияти йилларида Ўзбекистон йирик, кўп тармоқли кимё марказига айланди.

Республикамизда пахтачилик ва агросаноат комплексининг бошқа тармоқлари, саноатнинг турли соҳалари — қурилиш материаллари, машинасозлик, тўқимачилик ва енгил саноат, медицина препаратлари саноатининг жадал суръатлар билан ривожланиши химия ва химия технологияси борасида тадқиқотларнинг янги йўналишларини яратиш, уларни жадаллаштиришни тақозо этди. Маълумки, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини кўп етиштириш, нефть, газ, газ конденсати, кўмирнинг йирик запаслари мавжудлиги, арзон энергия, ишчи кучининг етарлилиги ва кимё маҳсулотларига катта эҳтиёж бу соҳанинг гуркираб ўсишида асосий омил бўлиб хизмат қилди.

Ўзбекистонда химиянинг ривожланиш тарихи 1920 йилда Туркистон (ҳозирги Тошкент) давлат университетининг ташкил этилиши билан узвий боғлиқ. В. И. Ленин йўлланмаси билан келган профессорлардан С. Н. Наумов, М. И. Прозин, Е. В. Раковский кабилар республикамизда химиянинг органик, анорганик, физик ва бошқа тармоқларини ривожлантиришга ўзларининг катта ҳиссаларини қўшдилар.

Улуғ Ватан уруши йилларида бу ерга кўчиб келган саноат корхоналари, Москва химия-технология институти, Харьков химия институти, Л. Я. Карпов номидаги физик-химия институти, Химия саноати лойиҳалаш институтининг бўлимлари ва лабораторияларининг ҳиссаси, айниқса, каттадир. Бу йилларда Ўзбекистон кимёгарлари иттифоқимизнинг йирик олимлари — академиклар И. А. Каблуков, В. А. Каргин, М. М. Дубинин, И. П. Лосев ва бошқалар билан ҳамкорликда илмий изланишлар олиб бордилар.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясида дастлаб Химия институти ташкил этилди. Химия институти лабораториялари асосида кейинчалик 5 та илмий-тадқиқот институтлари — Меҳнат Қизил Байроқ орденли Ўсимлик моддалари химияси Пахта целлюлозаси химияси ва технологияси, Ўрта Осиё нефтни қайта ишлаш саноати, Биоорганик химия институти, Полимерлар химияси ва физикаси институти ташкил этилди.

Шунингдек, ҳозирги вақтда химия фани ва технологияси соҳасида қатор тармоқ институтлар ва олий ўқув юртларидаги химия кафедралари, илмий-тадқиқот лабораторияларида ҳам изланишлар олиб борилмоқда. Булар орасида ЎзССР Фанлар академиясининг 14 академиги ва мухбир аъзоси, 100 дан ортиқ фан доктори, 1800 дан ортиқ химия ва техника фанлари номзоди бор.

Республикамиз қишлоқ хўжалик эҳтиёжлари учун минерал ўғитлар ишлаб чиқарувчи саноатнинг йирик тармоғи вужудга келди. Чирчиқдаги «Электрохимпром», Навоийдаги «Навоиазот», Фарғонадаги «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмалари аммиакли селитра, карбамид ва аммоний сульфат каби азотли ўғитларни ишлаб чиқармоқда.

Ҳозирги кунда шўр тупроқларда юқори самара берадиган азотли, фосфорли ва калийли минерал ўғитларнинг янги навларини яратиш кимёгарлар олдида турган энг долзарб муаммолардан биридир. Бу борада Химия институти ўғитлар химияси ва технологияси бўлимида ЎзССР Фанлар академияси академиги М. Набиев ҳамда ЎзССР Фанлар академияси мухбир аъзоси Б. Беглов раҳбарлигида диққатга сазовор ишлар амалга оширилмоқда. Олимларимиз томонидан яратилган таркибида микроэлементлар сақловчи аммофос олиш технологияси ҳозирги вақтда Олмалиқ химия заводида ҳамда Чирчиқдаги «Электрохимпром» ишлаб-чиқариш бирлашмасида карбамиднинг хоссасини унинг таркибига мочевина-формальдегид смоласи қўшиб яхшилаш усули жорий этилди.

Академик К. Аҳмедов раҳбарлигида олиб борилаётган ишлар сирт-актив бирикмалар, полиэлектролитлар, боғловчи моддалар, флокулянтлар, адсорбентларнинг янги турларини яратиш, дисперс системалар, ютилиш жараёнларини ўрганишга қаратилган. Кейинги йилларда яратилган талай сирт-актив бирикмалар ва полиэлектролитлар Чирчиқдаги «Электрохимпром», «Навоиазот» ишлаб чиқариш бирлашмаларида ишлаб чиқарилмоқда. Бу моддаларнинг аксарияти саноат чиқиндилари асосида олинмоқда. Олинган сирт-актив бирикмалар нефть ва газ конларини бурғулашда, кўчувчи қум барханларини мустаҳкамлашда, металларни занглашдан сақлашда, қурилиш материалларига қўшимча хом ашё сифатида ва бошқа соҳаларда кенг қўлланилмоқда.

Минерал ўғитлар саноатининг ривожланиши натижасида Иттифоқимизда, шу жумладан республикамизда ўн миллионлаб тонна фосфогипс чиқинди сифатида ҳосил қилинмоқда. Бу атроф-муҳитнинг ифлосланишига, катта майдондаги унумдор ерларнинг ишдан чиқишига, қўшимча меҳнат сарфиётига ва маҳсулот таннархининг ортишига сабаб бўлмоқда.

Республикамизда химия ва химия технологияси борасида олиб борилаётган яна муҳим илмий йўналишлардан бири фосфогипс, Ангрен каолини, иссиқлик станцияларининг куйинди ва куллари асосида кенг истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришга қаратилган. Бу борада Химия институти ҳамда Тошкент политехника институтида яхши тадқиқотлар олиб боришмоқда. Шулардан бири миллион-миллион тонналик саноат чиқиндиси бўлмиш фосфогипсни қайта ишлаб турли хил цемент, гипс, сульфат кислотаси ва бошқа қурилиш материаллари олиш технологиясини яратдилар. Фосфогипсдан олинадиган цементнинг таннархи оддий цементникига қараганда бир неча марта арзонга тушиши, қолаверса, кўплаб энергия тежалиши исботланди. Дастлабки ҳисобларга қараганда фосфогипсдан цемент олиш технологияси Олмалиқ химия заводида амалга оширилган тақдирда халқ хўжалигига йилига 3 миллион сўмлик иқтисодий самара келишлиги аниқланди.

Республикамиз замини нодир маъданларга ниҳоятда бой. Она заминимиздан ажратиб олинаётган олтин, кумуш, рух, мис, вольфрам, молибден, қалай каби элементлар давлатимиз қудратига қудрат қўшмоқда. Кимёгарларимиз кам тарқалган ва ноёб кимёвий элементларнинг маъданлардаги миқдорини аниқлаш, уларни ажратиб олиш орасида самарали изланишлар олиб боришмоқда, айни вақтда цирконий, гафний, индий, бериллий, висмут, таллий, палладий, церий, хром, титан каби элементларни анализ қилиш ва бирикмалар таркибидан ажратиб олишнинг қулай усуллари яратилди.

Республикамизда юқори молекулали бирикмалар химияси 1946 йилда Тошкент давлат университети лабораторияларида пахта целлюлозасини ўрганиш билан бошланган эди. Эндиликда пахта целлюлозаси, ацетат толаси, халқ хўжалигининг турли тармоқлари учун зарур бўлган материалларнинг янги турларини олиш учун Пахта целлюлозаси химияси ва технологияси илмий-тадқиқот институтида тажриба ўтказилмоқда.

Олдиндан белгиланган хусусиятларни ўзида мужассамлаштирган юқори молекулали бирикмаларни олишнинг илмий асосларини ишлаб чиқиш ва технологиясини яратиш борасида Полимерлар химияси ва физикаси институтида ЎзССР Фанлар академияси мухбир аъзоси М. Асқаров раҳбарлигида ғоят қизиқарли изланишлар олиб борилмоқда. Олимларимиз томонидан электр, ёруғлик ўтказувчанлик, ион алмаштириш, сувда эрийдиган фтор сақловчи полимерлар яратилдики, улар қишлоқ хўжалигида, медицинада, янги химиявий толалар олишда, электроника, информатика ва техниканинг турли тармоқларида тобора кенг қўлланилмоқда.

Тошкент политехника институти полимерлар муаммоси илмий тадқиқот лабораториясида профессор А. Жалилов раҳбарлигида ёғмой заводларининг чиқиндиси бўлган госсипол смоласи асосида полимерларни барқарорловчи бирикмалар олинди ва у Стерлитамак, Владимир каби шаҳарлардаги кимё корхоналарида ишлаб чиқаришга жорий қилинди.

Ўсимлик моддалари химияси институти олимлари ўсимликлардан химиявий маҳсулотларни ажратиб олиш усулларини ишлаб чиқиш, олинган маҳсулотлардан халқ хўжалигида кенг фойдаланишдек вазифани адо этишаётир. Ҳозирги кунгача институт олимлари томонидан ўсимликлардан мингдан ортиқ бирикма ажратиб олинди, шундан беш юздан ортиғининг тузилиши замонавий физик — кимёвий таҳлил усуллари ёрдамида исботланди. 18 та моддага медицина амалиётида қўллаш учун рухсат этилди. Институт олимлари ҳозирги кунда қатор медицина дори-дармонлари, алкалоидлар, ўстириш стимуляторлари, чигит таркибидан оқсилни ажратиб олиш, аминокислоталар синтези каби муаммолар билан шуғулланмоқдалар.

Биоорганик химия институти олимлари эришган илмий ютуқлар довруғи хорижда ҳам маълум. Улар ҳозирги замон биоорганик химиясининг муҳим йўналишлари бўйича изланишлар олиб бориб, цитотоксин, нейтротексинлар, нуклеин кислоталарининг турли биологик системалар билан таъсирини ўрганиш, турли хил вирусларга қарши кураш воситалари яратиш борасида қимматли натижаларни қўлга киритмоқдалар. Институтда шунингдек пахта чигитидан ажратиб олинадиган госсипол моддаси асосида турли хил дори-дармонлар олиш бўйича ҳам илмий изланишлар ўтказилмоқда.

Республикамиз кимёгар олимлари олдида ҳали ўз ечимини кутаётган муаммолар турибди. Халқ саломатлиги учун зарур бўлган дори-дармонларни яратиш, чиқиндисиз технологик жараёнларни ишлаб чиқаришга жорий этиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, кам сарф бўладиган ва атроф-муҳит учун зарарсиз ўсимликларни химоя қилишнинг химиявий воситаларининг янги турларини яратиш, электрўтказувчан полимер материалларни олишдек муаммоларни адо этиш олимларимиз олдидаги муҳим вазифадир.

З. САЛИМОВ,
ЎзССР Фанлар академияси вице-президенти.

АЛЛОМА ОЛИМЛАРИМИЗ

Абу Бакр Муҳаммад ибн Закариё ар-Розий шарқнинг энциклопедист олими, табиб ва мутафаккир.

Розий фаннинг кўпгина соҳалари бўйича баракали шуғулланган. Айни пайтда у машҳур кимёгар бўлиб, кимё фанига оид 26 та асар ёзган. Бироқ бизгача уларнинг 4 таси етиб келган. Булар орасида «Китоб ул-асрор» («Сирлар китоби») ва «Китоб сиррил-асрор» («Сирлар сири китоби») номли асарлари алоҳида ўрин тутади. «Китоб ул-асрор»да ўрта аср шарқ кимёси ўзининг тўла ифодасини топган. Олимнинг бу асарлари унинг назарий жиҳатдан бир металлни иккинчи металлга кимёвий йўл билан айлантириш мумкинлигига ишонганлигини кўрсатади.

* * *

Улуғ олим Абу Али ибн Сино илмий фаолиятида кимё ва табобат, табиатшунослик ва минералшунослик фанлари бўйича муваффақиятли шуғулланган. Унинг «Тиб қонунлари»нинг бешинчи китоби шифобахш моддаларга бағишланган. Олим ўз асарларида шифобахш бўладиган хом ашёларни тасвирлайди, улардан моддалар ҳосил қилиш, шунингдек, дори-дармонлар тайёрлаш усулларини айтиб беради.

Кимё фанида ҳам ибн Сино замонасининг билимларини умумлаштиришга ҳаракат қилди, турли асарлар ёзди, тажрибалар ўтказди, унинг органик кимё соҳасидаги фикрлари кейинги давр мутахассислари томонидан юқори баҳоланган. У оддий металлни қимматли металлга айлантириш устида фикр юритувчи алхимикларни танқид қилган.

СЪЕЗД КУНДАЛИГИ

Менделеев жамиятининг XIV съезди эртага Тошкентда, В. И. Ленин номидаги СССР Халқлари дўстлиги саройида очилади. Шундан кейин анжуман қатнашчилари еттита секцияга бўлиниб, турли мавзуларда докладларни тинглайдилар ва муҳокама қиладилар. Бу секциялар Кино уйи, «Ўзбекбирлашув»нинг кооперация уйи, политехника институти, республика комсомоли Марказий Комитети, Республика давлат спорт комитети, Санъатшунослик институти биноларида ишлайди.

Анжуман қатнашчилари республикамизнинг тарихий шаҳарлари бўйлаб ҳам саёҳат қиладилар. Бундан ташқари Тошкентнинг қатор маданият ва санъат кошоналарини томоша қиладилар.

Анжуман меҳмонлари

Умумий ва амалий кимё бўйича Тошкентда бўлиб ўтадиган XIV Менделеев съездида 1500 дан зиёд олим, мутахассис ва илмий ходим қатнашади.

Чет эл мамлакатларидан 70 дан ортиқ олим таклиф этилган. Анжуманга келган олимлар орасида Австралия, Англия, Бельгия, Греция, Италия, Канада, Нидерландия, АҚШ, Франция, Финляндия, ГФР, Швеция, Швейцария, Япония, Перу, Иордания ва шунингдек барча қардош социалистик мамлакатларнинг вакиллари бор.

Жаҳоннинг энг кўзга кўринган таниқли химик олимлари Илья Романович Пригожин (Белгия), Манфред Эйген (ГФР), Роальд Хаффманн (АҚШ) ва бошқалар таклиф этилган.

Анжуман ишида Совет Иттифоқининг таниқли академиклари Ю. А. Буслаев, А. В. Фокин, Н. М. Жаворонков, О. М. Нефедов, А. Ю. Цивадзе қатнашадилар.

• ИЛМИЙ ЛАБОРАТОРИЯЛАРДА

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Биоорганик химия институтида бир неча йилдан бери ҳозирги замон биоорганик химиясининг муҳим йўналишлари бўйича изланишлар олиб борилмоқда. Олимлар вирусларга қарши кураш воситалари яратишда қимматли натижаларни қўлга киритмоқдалар.

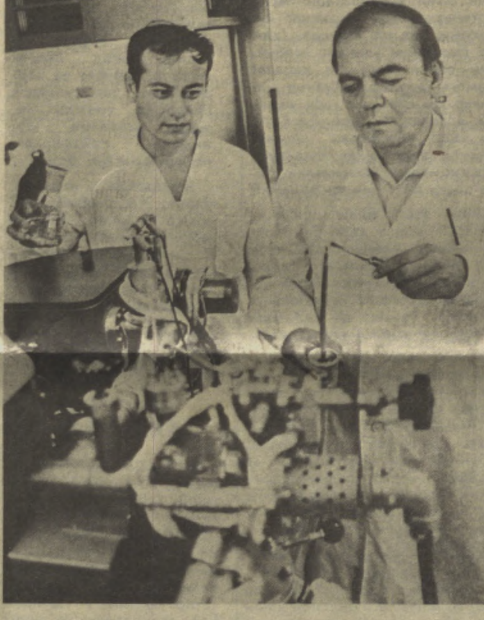

Суратда: Химия фанлари доктори Абдували Абдуваҳобов ва инженер Абдурасул Қурбоновлар иш устида.

●

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Полимерлар химияси ва физикаси институтининг полимерларни синтез қилиш лабораториясида изланишлар туфайли аккумляторлар оғирлигини пасайтириш, металларни тежаш ва кўплаб экологик муаммоларни ҳал этишдек ишлар амалга оширилмоқда.

Сиз суратда илмий ходим, химия фанлари номзоди Жамшид Авлонов ва аспирант Абдусамат Набиевни кўриб турибсиз.

Суратларни В. МОЛГАЧЕВ олган.

Ҳамкорлик туфайли

Медицина ва микробиология саноатининг Бутуниттифоқ кимёвий-технология илмий-тадқиқот институти нозик органик синтез орқали ҳамда доривор ўсимлик хом-ашёларидан синтетик дорилар, витаминлар олиш технологиясини такомиллаштириш учун катализаторлар ишлаб чиқиш ва каталитик жараёнларни ўрганади. Унинг 14 та илмий-тадқиқот лабораторияси, тажриба заводи ва қатор ёрдамчи бўлимлари замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган.

Бу ерда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, саноат корхоналаридан чиқаётган ҳаво ва сувдаги зарарли чиқинди моддаларни аниқлаш ва уларни тозалаш йўллари устида кенг кўламда тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Олимлар яратган қатор сифатли ва бардошли катализаторлар ихтироси, доривор моддалар тайёрлаш технологиясини такомиллаштириш ва қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлигини оширадиган препаратлари ва бошқа ишлари учун 400 дан ортиқ муаллифлик гувоҳномаси олганлар.

Институтда яратилган бир неча катализаторлар, жумладан Д—53 катализатори метанолдан формальдегид олишни янада такомиллаштирди, бу катализатор Бутуниттифоқ Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида кумуш ва бронза медалларига сазовор бўлди. «А—1» ва «Кетостим» препаратлари пахта ҳосилдорлигини оширишда, «Барака», «Микрофит» каби биокатализаторлар эса ипак қуртига озуқа сифатида берилмоқда. Натижада Бутуниттифоқ Халқ хўжалиги кўргазмасининг яна икки бронза медалини олишга эришилди. Бу катализаторлар ва препаратларнинг халқ хўжалигига самараси миллионлаб сўмни ташкил этди.

Институт ходимлари Москва, Ленинград, Киев, Минск, Рига, Олмаота, Новосибирск ва бошқа шаҳарлардаги илмий-тадқиқот, лойиҳа-конструкторлик институтлари ва қатор корхоналари билан ҳамкорликда иш олиб бормоқда. Жумладан, Тошкент кимё фармацевтика заводида плантаглюцид ва фитин доривор моддаларининг янги технологияси яратилди. Рутин ва кверцетинларнинг олиниши учун илғор технологик жараёнлар татбиқ этилмоқда.

Қатор илмий-тадқиқот ишлари табиатни ҳимоя қилиш муаммоларига қаратилган. Ҳаво ҳавзаларимизни ифлослантираётган моддаларни каталитик йўл билан зарарсизлантириш ёки адсорбцион йўл билан ушлаб қолиш тадбирлари устида иш олиб борилмоқда. Пахта лигнинидан тайёрланган актив кўмир юқори ютиш хусусиятига эга эканлиги маълум бўлиб қолди. Бундай ишлар «Мосмедпрепарат» ишлаб чиқариш бирлашмасида, «Акрихин» (Москва) химия-фармацевтика комбинатида синовдан ўтди. Турли саноат корхоналаридан чиқаётган оқава сувлар таркибидаги моддаларни аниқлаш, улардан тозалаш ва чиқиндилардан фойдаланиш ишлари ҳам кенг йўлга қўйилган. Бугунги кунда саноат корхоналаридан ҳавога чиқиб кетаётган зарарли моддаларни аниқлашнинг ягона услубини яратиш устида Ленинград олимлари билан ҳамкорликда изланилмоқда.

Ҳ. МАҲКАМОВ.

Астрофизикла[…] халқаро програ[…]

«Ўзбекистон ССР Фанлар Академияси Астрономия институтининг олимлари «Кумбель» станциясида Қуёшдаги кенг кўламдаги тебранишларининг энг яхши спектрларини қайд этдилар» — «Ирис» халқаро программаси доирасида Тошкентда бўлган кенгашда ўзбек астрофизиклари тадқиқотига ана шундай баҳо берилди.

Бу йиғинда бутун мамлакатдан, чет эллардаги кўпгина давлатлардан Қуёшнинг етук тадқиқотчилари қатнашдилар. Йиғинда кузатувлар ҳамда олинган маълумотларни тадқиқ этиш методикалари муҳокама қилинди, Қуёш хусусида тўпланган ахборотлар айирбошланди, бундан буёнги вазифалар белгиланди.

— Астрофизикларнинг халқаро ҳамкорлиги — Қуёш структурасини ўрганишда муҳим воситадир, — деди академик, СССР Фанлар Академияси Ядро тадқиқотлари институти бўлимининг мудири Г. Т. Зацепин. — Француз тадқиқотчиси Эрик Фосс ишлаб чиққан «Ирис» халқаро программасида жаҳондаги етакчи астрофизиклар қатнашмоқдалар. Бу программада кўзда тутилган мақсад Ер юзида анчагина станциялар қуриб, Қуёш қаъри тебранишларини муттасил кузатиб туришдан иборат. Шу мақсадда олим раҳбарлигида ниҳоятда сезгир Қуёш телескопи яратилди. Буни турли соат минтақаларида, 8 жойда ўрнатишга қарор қилинди. Бутун жаҳонни қамраб оладиган ана шундай системани эса халқаро ҳамкорлик туфайлигина бунёд этиш мумкин.

Биринчи асбоб АҚШнинг Стамфорд шаҳрида ўрнатилган. Иккинчиси эса бизнинг мамлакатимизда, Тянь-шаннинг жануби-ғарбий тизмасида ўрнатилди. Учинчи телескоп Марокашдадир.

— Тошкентлик астрофизиклар халқаро программа доирасида Франциянинг Ницца шаҳридаги университет билан бевосита алоқа ўрнатдилар, — деб ҳикоя қилади Тошкент астрономия институтининг директори, Ўзбекистон ССР Фанлар Академиясининг мухбир аъзоси Т. С. Йўлдошев, у бу ердаги тадқиқотларга бошчилик қилмоқда. — Профессор Фосс телескопини синаб кўриш ва созлашда институтимизнинг илмий ходими Шуҳрат Эгамбердиев ҳам қатнашди. «Кумбель группаси» Эгамбердиев бошчилигида ўтган йилдан бошлаб Қуёшни бетўхтов кузатиб турибдилар, ана шу кузатув натижалари кенгашда юксак баҳоланди.

«Кумбель» тоғида ўрнатилган Қуёш телескопида, электрон ҳисоблаш техникаси ёрдамида Қуёш ҳаётидаги ўзгаришлар қайд этилмоқда. Бу иш тўла Қуёш цикли мобайнида, яъни 11 йил давом этади.

— Тадқиқот натижалари тўхтовсиз келиб турибди, — деди профессор Э. Фосс. — Ахборот йиғилиб бораверган сайин илм ундан баҳраманд бўлмоқда. Аммо ЭҲМ томонидан жамланган ва таҳлил этилган кузатувларнинг бутун туркуми Қуёш физикаси тўғрисида тўлароқ тасаввур олишга имкон беради.

Б. ҲАСАНОВ,
ЎзТАГ мухбири.

«02» хабар қилади

Синалмаган отнинг сиртидан ўтма

Тўғри одамни қақшатмоқчи бўлган виждонсиз киши кўп ҳам бош қотириб ўтирмайди. Унинг ягона мақсади қандай қилиб бўлсада, чўнтагини текин пул билан тўлдиришдир. Андижон область Хўжаобод шаҳрида яшовчи пенсионер М. Акбелямова уйига кеч соат ўнларда уч нотаниш киши кириб келди. Улар ўзларини уй эгасининг инисига оғайни деб таништиришди. Юзларида чексиз қайғу акс этган ошналар ҳўнграб йиғлаб юборишдан ўзларини аранг тутиб, севимли дўстлари автоҳалокатда нобуд бўлганлигини ва уни дафн маросимига 2 минг сўм пул зарурлигини айтишди. Жигарини дорилбақога урф-одат бўйича кузатиб қўйиш учун ҳар нарсага тайёр аёл шоша-пиша айтилган пулни ҳамёнга солиб, тўхтовсиз ҳамдардлик билдираётганлар келган машинага ўтирди. Йўл-йўлакай «Савай» совхози территориясида ҳозиргина кўзини намлаб турганлар важоҳати ўзгариб, кампирдан пулни тортиб олишди ва уни машинадан тушириб юборишди. Юз берган воқеадан довдираб қолган аёл бу ҳақда фақат уч кундан сўнггина милицияга хабар қилди.

Целиноград—Тошкент йўналишида қатнайдиган поездда келаётган куйбишевлик В. Заслонов ва ҳамюртимиз К. Абдураҳмоновлар эса сермулозимат ҳамроҳлардан жабр тортишди. Улар дам олаётган вагон ҳужрасига Чимкент вокзалидан чиққан икки киши йўлни ямлаш ва суҳбатни қизитиш мақсадида чойхўрликка таклиф қилишди. Лекин отамлашиш узоқ давом этмади, чунки В. Заслонов, К. Абдураҳмоновлар ўзларини тўсатдан ёмон ҳис қилиб, қаттиқ уйқуга кетишди. Толдиқўрғон станциясида уйғонганларида шерикларнинг изи ҳам йўқ эди. Чўнтакларидаги 400 сўм пул, ҳужжатлар ва буюмлар ғойиб бўлганди. Улар Тошкентга етиб келишганда, оғир аҳволда 1-шаҳар касалхонасига ётқизилдилар. Табибларнинг фикрига қараганда, В. Заслонов ва К. Абдураҳмоновлар чойга қўшилган «суюқ»лик билан заҳарланишган.

Сўраб-суриштирмай дуч келган киши билан кўнгил очиш ҳамиша силлиқлик билан тугавермайди. Тунги соат иккиларга яқин ташвишогоҳ чироғини ёқиб олган «Тез ёрдам» машинаси Тошкент шаҳар Биринчи Май бозоридан икки ёш қизни шифохонага келтирди. Улар номаълум суюқлик таъсирида хушларидан кетган эдилар. Қизлардан бири ҳиёл ўзига келгач, воқеа тафсилотини ойдинлаштиришга ёрдам берди. 28 август куни икки дугона Шота Руставели кўчасидаги аэрофлот кассаси яқинига жойлашган «Музқаймоқ» тамаддихонасида 30—35 ёшлардаги йигит билан танишди. Серилтифот ошиқ уларни «Россия» ресторанига таклиф этиб, шампан виноси қуйиб берди. Етти ёт кишининг ҳотамтойлиги қизларнинг бошини айлантириб қўйди. Шунинг учун унинг таклифини рад этмасдан Биринчи Май бозори яқинидаги уйларнинг бирига келишди. Яна шампан виноси тўла қадаҳлар бўшатилди. Бироқ уйдаги винога нимадир қўшилгани учун қизлар хатти-ҳаракатларини бошқаролмай қолдилар. Бундан фойдаланган йигитлар зўрлаб уларнинг номусига тегишди...

Айрим газетхонлар бундай воқеалар юз бераётганини ҳақида айтиб ўтиш шартмикан деб сўрашади. Содир бўлаётган жиноятлардан кўпчиликни огоҳ этишдан мақсад ҳушёрликка чақиришдан иборатдир. Халқимиз бежизга, синалмаган отнинг сиртидан ўтма, демаган.

Ажал савдогарлари

Ногирон туғилган болалар, ўттиз ёшида чолга айланган йигитлар, ҳали мактаб остонасидан чиқмасдан бурун бегона эркак билан тўшакда ётишга ўрганган қизчалар, қорадори дардида ҳар қандай жиноятга қўл ураётган кишилар тақдири бангиликнинг оқибатларидан унсиз сўзлаб турибди. Шунинг учун республикамизда лаҳзалик лаззат қидириб нашавандлик кўчасига кирганлар ва уларга ажал дорисини етказиб бераётганлар билан кураш кучайиб бормоқда.

Биргина 30 август куни ўзини бойитиб, ўзгани хароб этадиганлардан 27 килограмм наркотик модда топилди. Тошкент шаҳар Киров номли истироҳат ва дам олиш гулшанида жойлашган видеосалонда томошабинлар кети узилмайди. Тунги соат 11 ларда тўсатдан ташриф буюрган милиция ходимлари видеосалон назоратчиси С. Кимдан 16 килограмм марихуана топиб олишди. Ярим тунда эса қардош Қирғизистоннинг Фрунзе шаҳридаги «Плигрим» кооперативи ҳайдовчиси О. Колгин бошқарган «Москвич—412» маркали 3 0726 ФИ рақамли машина тўхтатилди. Кўзлари бежо кўринган ҳайдовчининг машинаси ўриндиғи тагидан 1,5 килограмм заҳар-зуққум чиқди.

Андижон область Боғишамол бозори яқинида хизмат бурчини ўтаётган милиция ходимлари ҳам хушёрлик кўрсатишди. Улар қатнов деярли тўхтаган катта кўчада чироғи тун бағрини тилиб келаётган «Нива» автомашинасини текшириб кўришга аҳд қилишди. Рулда Ўш область Новқот райони «Апшир» совхози асаларичиси М Аердинов бораётган эди. У билан ҳамроҳ бўлиб келаётган тўрт киши машинадан тушгач, шунчаки кўздан кечиришнинг ўзи асаларичининг антиқа ҳунарини фош этди. Машинадан истеъмол қилишга ҳозирланган 100 грамм наша ва 9,7 килограмм марихуана топилди.

Ғ. БОЛТАБОЕВ,
Республика Ички ишлар министрлигининг матбуот маркази ходими, милиция капитани.

• Воқеалар • Хабарлар • Шарҳлар • Якшанба саҳифаси •

• Мўъжизалар оламида

Кимё энг қадимий, турфа тармоқли, ривожланаётган фанлардан бири. Ҳаётимизнинг қайси бир жабҳасига қараманг, унда кимё фанининг самарасини кўриш мумкин. Эндиликда қишлоқ хўжалиги саноат, тиббиёт ва умуман инсониятнинг ҳаётий жараёнини шу тилсимли кимёсиз тасаввур қилиш қийин.

Беминнат полимер

Кимё барча фанлар қатори тиббиётнинг кенг кўламда ривожланишига омилкорлик қилади. Оғир хасталиклардан бири бўлмиш қантли диабет исканжасида қолган бемор муттасил равишда инсулин қабул қилиб туришига тўғри келади. Кундалик бадан нишланиши қанчалик нохушлигини баён қилмаса ҳам бўлади. АҚШнинг Массачусет технология институтида кашф этилган янгилик — диабет беморларга малҳам бўлиб жонига оро берди. Полимер асосга инсулин «пайванд» этилган бўлиб, у оҳангрaболи модда билан бойитилган. Беморнинг ўзи магнит орқали организмни инсулин билан меъёрида таъминлаши ва лозим бўлса, ортиқча миқдордаги препаратни организмдан чиқариб юбориш имкониятига эга бўлади.

Сайқал тишлар

Соғлом, текис тишлар нафақат аъзо «тегирмони» бўлибгина қолмасдан, балки кишиликка «фариштилик» ато қилувчи дурдона ҳисобланади.

Ҳозирда тиш нуқсонларини пардалайдиган олтин тишлар, айнимас пўлат тишлар, махсус кумуш-қалайи, мис, руҳли муштарак — амалгамалар асосида қуйиладиган тишлар мавжудлигини биламиз. Бироқ киши чеҳрасига табиий фазилат киритадиган пластмассали тишларнинг хосиятини барча ҳам билмаслиги мумкин, чинни асосида кашакланадиган тишлар пухталиги, табиийликка яқинлиги билан ажралиб туради.

Кейинги вақтларда акрилат массасига ниобий, титан каби металл кукунлари қўшилиши билан ажойиб хусусиятли сунъий тишлар яратилдики, улар ўзларининг жозибали кўриниши, жилолиги, айниқса мустаҳкамлиги билан диққатга лойиқ.

Шифобахш ип

Айтсанг, ишониш қийин бўлган нарса. Ҳозир ўз-ўзини тажовузкор бактериядан муҳофаза қилувчи, нисбатан доим мусаффо сақланадиган газламалар тайёрлаш амалларига ҳам эгамиз.

Полимерлар зотидан бўлган поливинилхлорид, полиэтилен ёхуд полиакрилатларга антибиотиклар, фенол, йод ва бошқа моддалар қўшилгач, улардан толалар ёки пленкалар олинадиган бўлса, улар узоқ вақт давомида ўзининг софлиги, стериллигини сақлаб туриш хусусиятига эга бўлади. Бундай материаллардан кийим-кечак, пойафзал, кўпгина озиқ-овқат маҳсулотларини ўраб қўювчи, сақловчи воситалар тайёрланади. Бундай усулда тайёрланадиган боғловчи (бинт, дока ва бошқалар) воситалар, шунингдек тола-иплар медицина амалиётида жуда зарурлиги билан ажралиб туради. Ўз-ўзини озода сақлаш хусусиятига эга бўлган газламали коржома (халат), чойшаб, салфетка, боғламаларининг жарроҳлик амалиётидаги фойдасини таъриф этиш қийин.

Жарроҳлик амалидан сўнг, аъзоларни тикишда асқотадиган иплар эндиликда чок қолдирмай, тиртиқ қилмай органга сингиб кетиши билан бирга мазкур жойларда даволаш хусусиятларини сақлаб ҳам қолади. Улар жароҳатнинг эт олишида фаол қатнашади.

Ғалвир боғлар думига

Афсона дейсиз. Бирорта жисм йўқки, у ўзидан 15000 баробар кўп сувни сиғдира олса. Полимерлар химиясининг мўъжизаси ана шунда. Махсус усул билан поливинил-спиртнинг малеин ангидриди билан «тикилгани» ивиқ (гель) ҳолида ўзи оғирлигига нисбатан 15000 баробар ортиқ сувни қамраб олиш хусусиятига эга. Яъни модда бўкадию, эриб кетмайди. Мазкур ивиқлар медицина амалиётидаги имплатация (яъни бирор органни кўчириб ўтказишда) жараёнида жуда ноёб модда сифатида қаралади. Улар организм билан қовушиб кетиш қобилиятига эга бўлиб, мутлоқ асоратсиз ҳисобланади. Ўзбек мақолидаги «Сичқон сиғмас инига, ғалвир боғлар думига» иборага жавобан шу моддани кўрсатиш мумкин.

Н. МАННОНОВ.

Юз йил муқаддам

Тошкентда бепул медицина хизмати

«Ушбу майнинг ўн бешинчи кунида Тошкент шаҳрида Шайҳан Тоҳур даҳасида Қатортерак маҳалласида Мулла Муҳаммад Юсуф Мулла Зиё ўғлининг ҳовлисида келадурган эркак касаллар учун шифохона очилди. Ҳар ҳолда табобат ёрдамига муҳтож бўлган касалларни қарамоқини Оносов, Бентковский, Палиенко, Ришковский, Рождественский, Юрасов ва Диский номлик табиблар ҳеч ҳақ олмасдан ўзларининг гарданларига олдилар.

Ул шифохонада душанба ва сешанба ва пайшанба ва шанба кунларида эрта билан ўн икки соатдан бошлаб то уч соатгача мазкур табиблар касалларни кўрадилар.

Ул шифохонада хоҳ табибларнинг маслаҳати билан ва хоҳ дори билан баҳраланмоқ текин бўладур.

Ушбу 1886 нчи йилда мазкур табибларнинг сайловлари бўйинча ул касалхонага мутасаддиликка Бентковский деган табиб тайинланибдур».

«Туркистон вилоятининг газети» 1886 йил 23 май.

Р. ФАЙЗУЛЛАЕВ тўплаган.

• Ҳаёт-ҳаракат

Икки нарсанинг: ёшлик ва сиҳат-саломатликнинг қадрига уни йўқотгандан кейингина етилади.

АРАБ МАҚОЛИ

УМРИНГИЗ УЗОҚ БЎЛСИН

Табиатнинг ўз қонуни бор: инсон чақалоқ бўлиб дунёга келади, ўсади, улғаяди, камолот чўққисига чиқади, зурриёт қолдириб қарийди. Афсуски, инсон жуда қисқа умр кўради. Ақл-заковат ва меҳрибонлик оламида сардор бўлувчи доно-ю донишманд ота-оналар, момо-ю бобокалонларимизнинг эзгу нияти қиёмига етганда ҳаёт тажрибаларини сингдириб ололмай доғда қоламиз. Инсон нисбатан кам яшайди. Ваҳолонки, инсон тириклик оламининг энг мукаммал намунасидир. Гарчанд шундай бўлишига қарамасдан у кўпгина ҳайвонлардан кам умр кўради. Масалан, кит 300—400, тимсоҳ 200—300, тошбақа 100—300, бургут 150—170, ҳатто тўти 100—150 йил яшайди. Аммо бугунги кунда табиат тилсимларини очаётган, атом қаърига кираётган, фазога кетма-кет кемалар учираётган, мўъжизалар яратаётган инсон бир зоғча умр кўраолмайди. Яшиндек бир ёлқин из қолдириб бевақт кўз юмган зотларимиз қанча. Илм-фанда мумтоз, зиё сарвари Ҳабиб Абдуллаев, санъатимизнинг ифтихори Ботир Зокиров, қалби оташ Василий Шукшин, Владимир Висоцкийларнинг умр қуёши барвақт сўнди.

М. В. Ломоносов ўлими олдидан академик Штелинга: «Сезиб турибман, мен ўлишим керак, буни хотиржам кузатмоқ мумкин, аммо Ватан шарафи учун бошланган ишларимни тугатаолмаганим, барча қимматли фикрларим, билим ва мақсадларим ўзим билан бирга йўқолиб кетаётганлиги ачинарлидир», деган эди. Дарҳақиқат, кўплаб улуғ одамлар ўз ижодий имкониятларидан охиригача фойдаланаолмай, режа ва ғояларини амалга оширолмай, ҳаётдан эрта кетадилар. Ҳозирги вақтда ҳам аксарият одамлар касаллик ва эрта қариликдан нобуд бўлмоқдалар.

Шуни қайд этиб ўтмоқ кераки, меҳнатга қобилиятлилигини йўқотмасдан инсон хийла узоқ умр кўриши мумкин. Ҳаётимизни илмий асосли фикр қилувчи олимлардан академик А. А. Богомолец ўзининг «Умрни узайтириш» («Продление жизни») деб номланган асарида шундай дейди: «Инсоннинг 120—150 ёшли умрини яшашнинг чегараси дейишга асос йўқ». Жаҳон табобати сардорларидан бири, шифокор олим И. И. Мечников 100—150 ёшга етмай ўлишни «мажбурий» ўлим деб атаган. Академик И. Р. Тархановнинг фикрига кўра, шундай вақтлар бўладики, унда 100 ёшга кириб ўлиш одамлар учун қисқа умр бўлиб кўринади. Тарих солномаларида қайд этилган умри чинор кишилар ва ҳозирда даври-даврон сураётган табарук отахон ва онахонлар ҳам бор. Машҳур грек драматурги Софокл ўзининг ўлмас саҳна асари «Эдип»ни тўқсон ёшда ёзган. Улкан истеъдод эгаси Тициан 99 ёшида шундай полотнолар барпо этдики, бу мўйқалам соҳиби тасвирий санъат бобида асрий ҳаёт лавҳаларини авлодларга абадий қолдирди. Қўли гул ҳайкалта- [illegible]

ганлар. Буюк физиолог олим И. П. Павлов 86 ёшгача, машҳур микробиолог Н. Ф. Гамалея 91 ёшгача, кимёгар Н. Д. Зелинский 93 ёшгача, об-ҳаво жарчиси В. П. Кеплен 94 ёшгача ақлий меҳнат билан илм-фанга самара бериб келганлар.

Биз юқорида номларини зикир қилиб ўтган табаррук, юксак фазилатли кишилар машҳур аллома Арасту (Аристотель) ибораси билан айтганда «Ҳаёт ҳаракатни талаб этади», деган иборага умрларининг охиригача амал қилганлар. Демак, ҳаракат — умрбоқийлик омили. Марказий нерв системасининг фаолиятини тўғри, режали ишлатабилишда хислат кўп. Бош мияда фақатгина чарчаш жараёнлари мавжуд бўлибгина қолмай, тикланиш ҳолати ҳам мавжуд бўлади.

Ибратли меҳнат узоқ умр омили эканлиги барчага маълум. Озорбайжонлик колхозчи Маҳмуд Айвазов 150 ёшга кирганида қишлоқ Совети депутатлигига сайланди ва унинг звеноси меҳнат мусобақасида Кўчма Қизил байроқ билан тақдирланади. Грузиялик осетин аёли Тебзе Абзиева 180 ёшга кириб, жаҳон рекордида янги саҳифа очди. 1956 йилда Абхазияда бадиий ҳаваскорларнинг кўрикли чиқишларида 112 ёшли Л. Шария ўзининг маҳорат билан ижро этган халқ ўйинлари учун катта олқиш ва мукофотга сазовор бўлган эди.

Тўғрисини айтганда, ҳар бир киши узоқ, мазмунли ва фароғатли умр кўришни истайди. Бу борада турфа амал ва тадбирларни қилишга ҳаракат қилинади. Қадимда чинмочинликлар ёшариш омили деб аёл сути, буғу шоҳи, гўдак ошқозони, одамгиёҳ (жень-шен) илдизи ва ҳакозоларни тавсия этганлар. Шунингдек, улар узоқ умр кўриш учун йўлбарснинг уруғдон безларини, сут эмизувчи ҳайвонларнинг жинсий аъзоларидан тайёрланган қайнатма ва хапдориларни истеъмол қилганлар.

Бир вақтлар, ҳатто ўрта асрларда ҳам гўдак қони яшаришнинг энг муҳим воситаси ҳисобланган. Ошқозонни ювиш, қон олдириш ва қуйдириш каби омиллардан фойдаланганлар. Кексайганда ёш ҳайвон ёки гўдак қони қуйишини яшаришнинг қулай шарти деб билган Рим папаси Иннокентий VIII ўзи билан бирга қони олиб қуйилган уч гўдакнинг ҳам [illegible]

яқин ҳисобланади: «Айш-ишрат, байрамбозчиликка берилиб, киши меҳнатдан узоқлашганда, бу беманилик ҳисобланиб, қатор хасталикларга етаклаб келади. Аксинча, ақлни мақсад йўлига қўйиб, истиқбол сари интилинса — бу қувват ва мустаҳкам барҳаётлик омили бўлади». Дарҳақиқат бу иборада жон бор. Француз физиологи Лангреннинг берган маълумотларига қараганда, 800 йил давомида фаранг қиролларининг бирортаси ҳам 80 ёшли чегарага ўта олмаган.

Хўш, қандай кишиларга узоқ умр, сиҳат-саломатлик, навқиронлик ҳамроҳ бўлаолади, бунинг учун қандай тадбирларга амал қилиниши лозим. Умрбоқийликнинг 200 дан ортиқ фикр ва назариялари мавжуд бўлиб, улар устида тўхталиб ўтиш мушкуллик қилади. Ҳар бир кишининг ихтиёрида бўлган, уни амалга оширишнинг иложи бўлган ҳаётбахш омилларни эслатиб ўтиш жоиздир.

Асаб бутун инсон организмини идора қилиб турувчи табиий омил ҳисобланади. Асаб пўртанаси инсон умрининг кушандаси. Ҳа, шу боисдан ҳам ҳар бир киши ўзининг асабиятини сокин сақлашга ҳаракат қилмоғи даркор. «Қувноқ кишилар тез соғаяди, узоқ яшайди» деганди А. Перо. Дарҳақиқат уйда, шунингдек жамият орасида ширинсухан, такаллуф, хушмуомала, назокатлик билан яшаш бахт ошнаси эмасми?!

Киши узоқ яшаш орзусида бўлар экан, тартибли овқатланиши, мароқли дам олиши, тинимли ухлаши зарур. Серсаховат табиатимизнинг поқиза ва мусаффо сақланишига эришиш ўзимиз ва келажак авлоднинг умрига умр қўшади.

Тухмат тоши ҳар қандай метин ирода ,камолга етган аъзога путур етказади, оғир асабюрак, қонтомир хасталикларига илаштириб қўяди. Тарихий шахс Цицерон айтганидек: «Оғир-вазмин, қовушувчан ва хушфеъл қариялар кексаликни яхши ўтказишади, жиззакилик ва бадқовоқлик ҳамма ёшда ҳам ортиқча юк бўлади».

СССР — узоқ умр кўрувчилар мамлакатлари қаторидан жой олган. Ҳозир бизда 60 ёшдан ошган 13 миллион киши бор. 60 дан ошган кишиларнинг меҳнат активлигини, хушёрлигини, ҳаётга бўлган қизиқишини сақлаб қолиш — уларнинг узоқ умр кўриши гаровидир. Умуман, узоқ умр кўриш масалаларини ўрганувчи фан геронтология, шу борадаги касалликларни, уларнинг муддати ва даволаш муаммоларини ўрганувчи фан эса гериатрия деб юритилади. Илмий тадқиқотчилар бу борада баракали ишламоқдалар. Геронтология борасида республика ва Бутуниттифоқ анжуманлари тез-тез ўтказилиб турипти ва бу йиғинларда илмий ва амалий ишлар атрофлича кўриб чиқилмоқда, олинган тажрибалар алмашинмоқда. Асосий мақсад инсон умрини узайтириш, унинг ҳаётга бўлган қизиқишини сўндирмасликдан иборат. Бироқ шуни таъкидлаш лозимки, ҳар бир инсон ўз саломатлигини қадрлай билиши, ўзгаларни ҳурмат қилиши, қолаверса атроф-муҳитимизнинг мусаффо бўлишида фаоллик кўрсатиши лозим бўлади.

Р. НУРМУҲАМЕДОВ, Геронтология ва гериатрия Бутуниттифоқ жамияти правлениеси президиуми аъзоси, республикада хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор.

М. НАБИЕВ, Ўзбекистон санитария, гигиена ва касб касалликлари илмий-тадқиқот институтининг катта илмий ходими.

• Санъат

МОСКВАЛИКЛАР ҲУЗУРИДА

— Шу вақтгача жуда кўп кўргазмаларда ўз асарларим билан иштирок этганман. Портрет ва картиналарим халқаро кўргазмаларда ҳам намойиш этилган. Лекин ҳеч қачон бунчалик ҳаяжонланмаган эдим...

Бу Ўзбекистон ССР Халқ рассоми Жавлон Умарбековнинг дил сўзи. Ҳа, ҳақиқатан ҳам у айни кунларда завқли ва айни вақтда масъулиятли дамларни бошидан кечирмоқда: Москвадаги СССР Рассомлар уюшмасининг Марказий кўргазмалар залида рассомнинг ижодий кўргазмаси намойиш қилинмоқда.

Кўргазмага Жавлон Умарбековнинг йигирма йиллик ижодий фаолияти давомида яратган икки юздан ортиқ асари қўйилган. Улар орасида рассомнинг илк ижоди намуналари ҳам, таниқли рассомлар сафига қўшилгач ижод қилган машҳур портрет ва картиналари ҳам, кейинги йилларда яратган тематик асарлари, шунингдек, пейзажлари, натюрмортлари бор.

Москвалик тасвирий санъат мухлислари айниқса Алишер Навоий образи ва унинг даврига бағишланган асарлар туркумини катта қизиқиш билан томоша қилмоқдалар. «Алишер Навоий ва Ҳусайн Бойқаро болаликда» картинаси фалсафий мушоҳадаларга бойлиги, халқчиллиги , оригинал талқини билан диққатга сазовор. «Буюк ипак йўли», «Эсдаликлар» туркумлари ҳам сермазмунлиги, халқимиз тарихининг ёрқин саҳифалари ўзига хос бўёқларда тасвирланганлиги билан ажралиб туради. Рассом бу туркум асарларини ишлар экан, тарих ҳақиқатларига дадил мурожаат қилади. Айни вақтда ҳозирги кун учун ҳам долзарб муаммоларни ўз картиналарида ифодалашга интилади.

«Менинг дўстим», «Олис болалик», «Оталар ёшлиги», «Косонсой яқинидаги тегирмон», «Учқур аравалар», «30-йиллар. Улуғ канал» портрет ва картиналари ҳам москваликларга манзур бўляпти.

Кўргазма ўзбек тасвирий санъатнинг бугунги камолини кўрсатувчи ўзига хос кўзгу сифатида эътироф этилаётган экан, бу миллий бадиий маданиятимизнинг ютуғидир.

А. БОРОВИКОВ.

Суратда: Ж. Умарбеков ўзининг «30-йиллар. Улуғ канал» картинасини томоша қилаётган санъат мухлислари даврасида.

• Ажаб дунё

ОРОЛ ҚАНДАЙ ПАЙДО БЎЛГАН?

Ўрта Осиё чучук сувларининг манбалари-баланд чўққили осмонўпар Помир ва Тянь-Шань тоғ тизмаларида жойлашган музликлар, булоқлар, кўллар ва булардан сув олувчи шўх оқар жилға-ю дарёлар ҳисобланади. Бу сувлар икки азим дарё — Сирдарё ва Амударёга йиғилиб, республикамиз аҳолисини табиат инъомидан баҳраманд этиб, Орол денгизига келиб қуйилларди.

Орол денгизи сатҳининг кейинги 30 йил мобайнида 13 метр пастга тушиб кетиши сабабини аниқлашга келсак, бу борада кўпчилик мутахассисларнинг фикрлари бир хил. У ҳам бўлса, саҳий табиат инъоми бўлган Сирдарё ва Амударё сувларининг тартибсиз ва беҳисоб тасарруф этилишидир.

Келинг, Орол денгизига, унинг пайдо бўлиши, геологик жойлашиши ва ёшини аниқлашга олимлар нигоҳи билан қараб кўрайлик. Бу борада яқинда Ўзбекистон ССР Фанлар Академиясининг Ҳ. М. Абдуллаев номидаги Геология ва геофизика институтида бир неча йиллардан буён Орол денгизининг геологиясини ўрганиб келаётган олимлар билан шу институтнинг ходимлари ўртасида «Орол денгизи муаммоларининг геологик тақризи» деган мавзуда ўзаро баҳс бўлиб, жуда қизиқарли мунозара юритилди.

Марҳум Олег Матвеевич Борисов тахминича, Орол денгизининг ҳозирги ҳавзаси, еримизга улкан само метиорити келиб урилиб, парчаланиши натижасида пайдо бўлган чуқурликнинг кейинчалик сув билан тўлишидан юзага келган.

Шу институт ветеран олими, ўз умрини Орол денгизи геологиясини ўрганишга ва Орол денгизи ҳавзаларидаги қазилма бойликларни қидириб топишга, бу бойликларнинг тарқалиш қонуниятларини очиб беришга бағишлаган олим Иван Васильевич Рубанов ўзининг кўп йиллик изланишлари асосида Орол денгизи тўғрисидаги тахминларга бирмунча аниқликлар киритди. Унинг фикрича ҳозирги Орол денгизи ҳавзаси бундан 900—1000 йиллар аввал пайдо бўлган. У бу хулосага Орол денгизи ҳавзасида жуда яхши сақланиб қолган ҳозирги денгиз чўкиндиларидаги фаслий лентасимон халқаларни (қатламчаларни) санаш орқали эришди. Маълумки, бу фаслий лентасимон қатламчалар йилига иккитадан — ёзда ва қишда, бир-биридан фарқ қилувчи қатламлар ҳосил қилади. Уларнинг умумий сони Орол денгизи ҳавзасида 1800—2000 та саналди. Хўш, бундан минг йиллар илгари Орол денгизи бўлмаганми, деган ўринли савол туғилиши мумкин. Шуни айтиш керакки, Орол денгизининг ўрни унга қуйиладиган дарёларнинг ўз йўналишларини ўзгартиришларига қараб белгиланади. Орол денгизининг остки қисмидан топилаётган қадимги туз қатламлари денгизнинг миллион йиллар муқаддам ҳам мавжуд бўлганлигидан дарак берса, ҳозирги денгизнинг жанубий қисмида олиб борилган пармалаш ишлари натижасида геологлар томонидан аниқланган қадимги Амударё ўзанлари эса Жайхуннинг шўх дарё сифатида бир пайтлар Каспий денгизига қуйилганлигидан далолат беради.

Юқоридаги фикрлардан Орол денгизининг қуриб қолиши табиий бир ҳол, уни сақлаб қолиш йўлларини қидириш беҳуда, деган хулосага асло келмаслик керак.

П. СУЛТОНОВ.

• Одобнома

ИЗЗАТ ВА ҚАДР-ҚИММАТ ҲАҚИДА

● «ҚАДР ва улуғлик чўққисининг арзанда гавҳарини қидирувчилар, эътибор ва роҳатнинг ёқимли маъшуғи восолини изловчилар учун лозим, балки зарурки, фақат мақсад манзили томон ета оладиган йўлдан юрсинлар ва хотир бўстонига шундай дарахт экcинларки, то унинг мевасидан ва соясидан бемалол фойдалана олсинлар!»

Барҳурдор ибн МАҲМУД.

● ҲИКМАТ. Арасту шундай ёзади: «Иззат тиласанг иффатли бўл, улуғлик тиласанг мулойим бўл, зафар тиласанг адолат йўлини тут, қадр тиласанг ростгўй бўл, нажот тиласанг ростгўй илм ўрганмоқчи бўлсанг жиддиу жаҳд қил!»

Мажддиддин ХАВОИЙ.

● «ИНСОННИНГ ҳақиқий қиммати унинг илми ва шу илмига қилган амали орқали билинади. Демак, инсон ҳақиқий қимматга эга бўлиши учун илм ўрганишни ва одобли бўлиши зарур!»

Муҳаммад ЗЕҲНИЙ.

● «ЭЙ ОДАМ! Сен ҳеч қачон улуғлик кетидан қувма! Улуғликни излаш ва барчадан устун бўлишни хоҳлаш чин инсон хислати эмас. Кийиниш ва ясан-тусан билан обрў топишни ўйлама. Чунки бундай қилиш ясама обрў топишга уринишдир».

«Жовидони хирад».

● «АЙТИШЛАРИЧА, иззат ва улуғликнинг сабаблари бештадир, яъни мазкур бешта сифат кимда бўлса, у одам улуғлик ва иззат отига минади. Улар қуйидагилардир: тўғри сўзлик, сирни яшира билиш, ваъдага вафо қилиш, насиҳатни қабул қилиш ва омонатга хиёнат қилмаслик».

«Фавоиҳ ал-жаласо».

● «КИШИЛАРГА зийнат берадиган нарса бу — камтарлик! Энг яхши хислат эса хушфеълликдир. Ҳар кимнинг қадри билимига яраша бўлади».

● ҚАЕРДАКИ одамнинг қадри бўлмаса, сўзламай жим ўтиргани маъқул!

«Маҳзан ал-улум».

● «ОҒИР тош ердан минг азоб-уқубат билан кўтариб олинади, уни ташлаб юбориш эса жуда осон, ўсиб мартабага эришиш худди тош кўтаришга ўхшайди. Мартабадан тушиш эса тошни ташлаб юборишдек гап».

ЮСУФИЙ.

● «АГАР сизнинг қадру мартабангиз ортиб, амалга минсангиз, ўзингиздан кичикларнинг хизматини ерда қўймang ва барча ишларни адолат юзасидан адо қилинг!».

Муҳаммад ҲУСАЙН.

● ҲИКМАТ. Агар обрўйим ошсин десанг амалга шундай кишини тайинлаки, у ҳеч қачон сотқинлик қилишга журъат этмасин! Байт:

Обрўйим зиёда бўлсин
десанг сен,
Содиқ кишиларга иш буюр
ҳар дам!
Ҳар кимса ишонса
ўзбилармонга,
Эл аро шарафи кетиб
бўлар кам!

● «БИР кишини амалдан туширдилар. Одамлар ундан қоча бошлади. Дўстлар эса алоқани узди. Байт:

Оғир бўлса ҳар кимсанинг
рўзғори,
Ундан қочар бола-чақа,
нигори!

Кунлар ўтар, ҳеч ким ундан ҳол сўрамас эди. Тунни кунга улар, дўстлардан эса хабар бўлмасди, ҳаёт ўз қилмишидан пушаймон бўлиб, унинг ихтиёрига яна вазирлик лавозимини топширди. Байт:

Беқарор фалакнинг одати
шулдир,
Бир кун тортиб олиб,
бир кун беради.

Қочиб кетган дўстлари яна қайтди ва юз бурган амалдорлар бош букиб салом айтди. Бир куни танишларидан бири келиб, узр сўради ва ўзининг арази ва узоқлашишини ҳаётга тўнкади. Улуғ киши деди: «Нокас кишиларга молу давлатинг учун тобеълик қилиш ва аҳмоқ кишиларга бахту иқболинг учун муомала қилиш одатдир. Узр сўрашнинг ҳожати йўқ!» Байт:

Нокас кишилар доим дунё
ортидан қувар,
Билимдон кишиларга бир
қайрилиб боқмас ҳам.
Пашшаларнинг олдида
кўплаб шира бўлса-да,
Аммо тери ошловчи уйида
кўп бўлғай жам!

Мунииддин ЖУВАЙНИЙ.

(М. Ҳасановнинг нашрга тайёрланаётган «Одобнома» китобидан).

ОБ-ҲАВО ҚАНДАЙ БЎЛАДИ?

Ўзбекистон ССР Гидрометеорология марказининг хабарига кўра, келгуси ҳафтада Ўзбекистон областларида кунлар қуруқ ва иссиқ бўлади. Ҳарорат аста-секин кўтарилиб, кечаси 13—18, кундузи 33—38 даражагача, жанубий ва чўл масканларида кечаси 18—23, кундузи 35—40 даражагача бўлади. Ҳафтанинг охирига бориб, ҳавога булут чиқади ва кўпаяди. Шарқдан эсаётган шамол ғарб томон йўналиш олади ва секундига 14 метр тезликкача эсади. Республикамизнинг баъзи районлари, асосан шимолий ва тоғлик масканларида қисқа муддатли ёмғир ёғиши мумкин.

...САЛОМАТЛИК-ЧИ?

Н. А. Семашко номидаги саломатликни қайта тиклаш ва физиотерапия илмий-тадқиқот институти медицина об-ҳавоси маълумотлари ва метеопрофилактика маркази мутахассисларининг фикрига кўра, ҳафтанинг кўпгина кунлари ҳавонинг исиб туриши об-ҳаво таъсирига берилувчан беморларга бироз ноқулай бўлади. Чунки, ҳаво ҳароратининг кўтарилиши бу пайт учун кутилмаган ҳодисадир. Бу эса ҳаво таркибида кислород миқдорининг камайишига ва атмосфера босимининг пасайишига олиб келади. Бундай пайтда беморлар ўзларини бироз толиққан ҳис этадилар. Айниқса кислород етишмаслиги хасталиги, ўпка-томоқ аъзолари, юрак сиқилиш касаллиги ва қон босими паст бўлиб турадиган беморларда безовталик сезилади. Об-ҳаво таъсирига мослашиш, бардамлашиш учун беморлар очиқ ҳавода кўпроқ бўлишлари, шунингдек нафас олиш машқларини даволаш гимнастикаси машқлари билан қўшиб бажаришлари тавсия этилади. Зарурат тақозо этса врач маслаҳати билан шифобахш дори-дармонлар қабул қилиш мумкин.

ЯГОНА МУЗЕЙДА

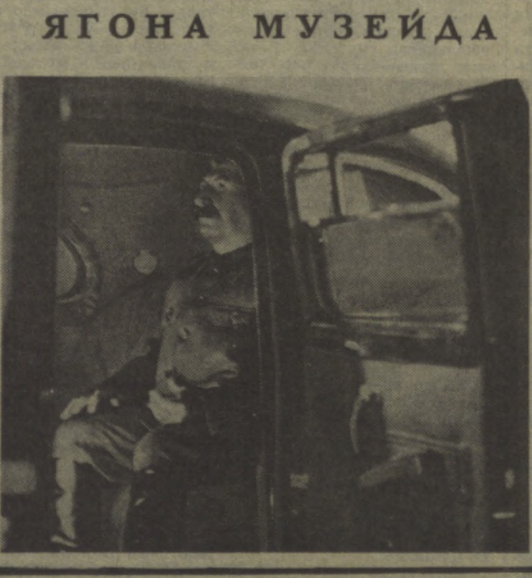

Мамлакатимизда ягона автомобиллар музейи Рига шаҳрида очилди. Унда намойишга қўйилган буюмлар ғоятда ноёбдир.

1949 йилда ишлаб чиқарилган «ЗИС» автомобилида Сталин юрган. Бу машинанинг оғирлиги 7,5 тонна (таққослаш учун «МАЗ»нинг оғирлиги ҳам шунчадир), эшиклари ойнасининг қалинлиги 80 миллиметр бўлиб, улар махсус гидравлик домкратлар ёрдамида кўтарилган. Шу боис автомобиль битта эшигининг оғирлиги 350 килограмм бўлган. Машинада иситиш учун печь бўлмаган. Унинг ўрнини ноёб ўрдакларнинг патлари эгаллаган. Бутун салон ана шундай патлар билан иситиш мақсадида жиҳозланган.

Л. И. Брежнев юрган «роллс-ройс» машинаси 1980 йилда юк автомобилига урилиб, мажақланган. Маҳаллий рассом «даҳо»лар қоматини шағамдан ишлаб, экспонатларга ўзига хос жозиба беришга эришган.

С. КАЛИНИН суратлари.

ХРОНИКА

Ўртоқ Амин Ҳамроевич Тожиев Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советининг Раиси этиб тайинланганлиги муносабати билан Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми уни Ўзбекистон ССР министри лавозимидан озод қилди.

Муҳаррир У. УСМОНОВ.

Р. — 11943. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри. Б. — 209. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12